

Türkiye-Güney Afrika Temasıları:

Ekonomik İşbirliğı için Bir Politika Çerçevesi

Hacer Atabaş, M. Said Duran, Kübra Duru ve Henry K. Mutale

Çeviren: M. Said Duran

Türkiye-Güney Afrika Temasları: Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

Hacer Atabaş, M. Said Duran, Kübra Duru ve Henry K. Mutale
Afrika Vakfı, Ağustos 2025

Kapak / Mizanpaj
Murat Mutluoğlu

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Afrika Vakfına ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

Afrika Vakfı
E-Posta: info@afrikavakfi.org

Yürüttüğümüz eğitim, araştırma ve yayın faaliyetlerinin devamlılığı için desteklerinizi beklemekteyiz. Siz de bağış-
larınızla bilgi üretimine, akademik çalışmalara ve eğitim programlarımıza katkıda bulunabilirsiniz. Destekleriniz
için teşekkür ederiz.

Bağış Hesap
IBAN : TR49 0020 9000 0119 3954 0000 04
Burs ve Zekat Hesap
IBAN : TR22 0020 9000 0119 3954 0000 05

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5’inci maddesinin 2’nci fıkrası çerçevesinde
bandrol taşıması zorunlu değildir.”

Türkiye-Güney Afrika Temasıları:

Ekonomik İşbirliğı için Bir Politika Çerçevesi

Hacer Atabaş, M. Said Duran, Kübra Duru ve Henry K. Mutale

Çeviren: M. Said Duran¹

1 Yapay zeka desteğı ile çevrilmiştir.

Yönetici Özeti

Son otuz yıl içinde resmî ilişkilerin başlamasından bu yana, Türkiye-Güney Afrika ilişkileri ticaret, yatırım ve stratejik iş birliği ekseninde çok boyutlu bir ortaklığa dönüşmüştür. İkili ticaret 2020’li yıllarda yaklaşık 2 milyar dolar seviyesinde seyretmiş, 2022’de 3,29 milyar dolar ile zirveye ulaşmıştır. Ekonomik ilişkiler, karşılıklı güvenin bir göstergesi olarak, her iki ülkeden 60’tan fazla şirketin bir diğerine yatırım yapması ve birbirleri arasında faaliyet göstermesi ile desteklenmektedir. Türkiye’nin bölgeye yönelik ilgisi yalnızca Afrika politikasına ilişkin resmî kurumların varlığıyla değil, aynı zamanda iş dünyası birlikleri ve özel sektör temsilciliklerinin Güney Afrika’daki mevcudiyetiyle de görülmektedir.

Her iki ülke de bölgesel entegrasyona ve karşılıklılığa bağlılık göstermekte, bu hedefleri bölgesel örgütlerle katılım ve resmî anlaşmalar aracılığıyla ilerletmektedir. Güney-Güney İşbirliği’nin aktif savunucuları olarak, bölgeler arası ticaretin teşvikinde de dikkate değer roller oynamaktadırlar. Son 30 yılda küresel serbest piyasa ekonomisine entegrasyon süreçleriyle birlikte her iki ülke de ticaretini genişletmiş ve çeşitlendirmiştir. İkili ticaret yarım milyon ABD dolarından yaklaşık 2 milyar dolara yükselmiş, bu süreçte

Güney Afrika sürekli ticaret fazlası vermiştir. Ekonomik angajmanın kapsamı, bilgi ve iletişim teknolojileri, turizm ve sağlık hizmetleri gibi alanların yanı sıra, özellikle imalat sanayinin (ör. makine ve mekanik teçhizat) rolünün artırılmasıyla daha da genişletilebilir.

Karşılıklı olarak büyük şirketlerin birleşme ve satın almalar yoluyla birbirlerinin pazarlarına girmesinin ötesinde, çok sayıda KOBİ de iki ülkede faaliyet göstermeye devam etmektedir. Bu yatırımlar, istihdama, teknoloji transferine ve yerel kalkınmaya katkılarıyla tanınmaktadır. Özellikle altyapı projelerindeki düzenleyici ve bürokratik kısıtların giderilmesi, ortak girişimler ve eş-finansman için daha büyük bir potansiyel ortaya çıkarabilir.

Her iki ülke, siyasi dayanıklılığa sahip olmakla birlikte, ekonomik performansı etkileyebilen dönemsel zorluklarla da karşı karşıya kalmaktadır. Bölgesel jeopolitik hassasiyetler ve iç siyasi dalgalanmalar değişken büyüme ortamına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, ekonomik genişleme ve ortaklıkların çeşitlendirilmesi her iki hükümet için de stratejik öncelikler olmaya devam etmektedir. 2000’li ve 2010’lu yıllar, anlaşmalar ve üst düzey toplantılar aracılığıyla ikili ekonomik iş birliğinde önemli kilometre taşları

na sahne olmuştur.

Apartheid sonrası Güney Afrika, adil ve kapsayıcı bir ulusal ve uluslararası sistem politikası izleyerek, Küresel Güney'in kolektif temsiline imkân tanıyan BRICS gibi platformları geliştirmiştir. Türkiye de son yıllarda, dengeli Kuzey-Güney ilişkilerini savunarak Küresel Güney'deki rolünü benimsemiştir. Bu ortak vizyon, BRICS, G20 ve Afrika Birliği gibi çok taraflı forumlarda daha yakın iş birliği için sağlam bir temel oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, iş dünyası aktörleri ilerlemeyi engelleyen yapısal engelleri not etmektedir. Kurumsal farklılıklar ve bürokratik karmaşıklıklar, Türk şirketlerinin Güney Afrika pazarına girişini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını doğrudan zayıflatıcı olarak gördüğü ve meşru kurumsal çerçevelerin dışında faaliyet gösteren sınır ötesi ağların varlığı, ikili iş ilişkilerinde güven ve iş birliğini sürdürmeyi zorlaştırmaktadır. Türkiye'nin kendi makroekonomik dalgalanmaları da ikili fırsatların tam anlamıyla değerlendirilmesini sınırlamaktadır. İş dünyası aktörleri arasındaki etkileşimi güçlendirmek ve ortaklık bilincini geliştirmek için özel inisiyatiflere ve platformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda, rapor altı öncelikli eylem alanı önermektedir:

1. **Kurumsal Çerçevelerin Yeniden Canlandırılması** – Karşılıklı iyi niyeti ve stratejik iradeyi; yapılandırılmış, kurumsallaşmış ve sonuç odaklı iş birliğine dönüştürmek.
2. **Sektörel Uyum Yoluyla Ticaret Tamamlayıcılığının Artırılması** – İkili ticaretteki potansiyeli açığa çıkarmak için daha geniş ekonomik bağ-

lamdaki yapısal kısıtların giderilmesi.

3. **Yatırım ve Altyapı Temelli Ortaklıkların Genişletilmesi** – Kaynakları harekete geçirmek için kurumsal engelleri aşarak altyapı ve yatırım odaklı büyümeyi teşvik etmek.
4. **Beşerî Sermaye Gelişimi ve Teknoloji Transferinin Teşviki** – Modern ekonomilerin taleplerine yanıt verecek beceri ve kapasiteyi inşa etmek.
5. **Bürokratik ve Düzenleyici Engellerin Giderilmesi** – Gümrük, belgelendirme ve şirket kuruluş süreçlerini basitleştirerek ticaret için ivmelendirme kazandırmak.
6. **Diaspora ve Kültürel Diplomasinin Kullanılması** – Ekonomik ve siyasi bağları desteklemek için kültürel bağlantıları ve toplumsal ilişkileri güçlendirmek.

Türkiye-Güney Afrika ortaklığı, karşılıklı yatırım, politika uyumu ve ortak kalkınma hedeflerine dayanan bir Küresel Güney iş birliği örneği olarak öne çıkmaktadır. Siyasi iradenin sürdürülmesi, kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi ve hedefe odaklı sektörel girişimlerle bu ilişkiler daha da ileri taşınabilir; yalnızca iki ülkeye değil, aynı zamanda daha geniş Küresel Güney topluluğuna da fayda sağlayabilir.

İçindekiler

Yönetici Özeti	5
1. Giriş	8
2. Ekonomik İlişkilerin Arka Planı ve Temelleri	10
2.1. Güney Afrika ve Türkiye Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Genel Görünümü	10
2.2. Güney Afrika ve Türkiye'nin Bölgesel ve Uluslararası Ekonomik İlişkilerine Genel Bakış	12
2.3. Ekonomik İşbirliği Çerçevesi	15
2.4. Güney Afrika-Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Dinamiklerinin Analizi	16
2.4.1. Ticarette Kalıplar, Ortaklıklar ve Çeşitlendirme	16
2.4.2. Yatırımın Seyri	21
2.4.3. Ekonomik Büyümenin Dinamikleri	27
2.4.4. Hükümet Politikaları ve Desteği	29
3. Ekonomik İlişkilerde Karşılaşılan Zorluklar ve Değerlendirilmemiş Fırsatlar	36
4. Çıkarımlar ve Politika Önerileri	40
I. Kurumsal Çerçevelerin Canlandırılması: Sembolik Platformlardan Stratejik Mekanizmalara	40
II. Sektörel Uyum Yoluyla Ticaret Tamamlayıcılığının Artırılması	41
III. İkili Yatırım ve Altyapı Ortaklıklarının Genişletilmesi	42
IV. Beşerî Sermaye Gelişimi ve Teknoloji Transferinin Teşviki	42
V. Bürokratik ve Düzenleyici Engellerin Aşılması	43
VI. Diaspora ve Kültürel Diplomasiden Yararlanma	43
5. Sonuç Değerlendirmesi	45
Türkiye-Güney Afrika Ekonomik ve Politik İşbirliği için GZFT Analizi	47
References:	49

1. Giriş

2024 yılı, Güney Afrika ile Türkiye arasındaki resmi diplomatik ilişkilerin başlangıcının 30. yıldönümünü işaret etmektedir¹. Yıllar içinde bu ilişki, her iki ülkenin de kendi bölgelerinde önemli birer ticaret ortağı hâline gelmesiyle güçlü bir ekonomik ittifaka dönüşmüştür. Nitekim Güney Afrika, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki en büyük ticaret ortağı konumundayken; Türkiye de Güney Afrika'nın önde gelen ticaret ortaklarından biri olarak dikkat çekmektedir. **2022 yılında 3,29 milyar ABD doları ile zirve yapan ve son yıllarda ortalama 2 milyar dolar seviyesinde seyreden ticaret hacmi**, bu iş birliğinin derinliğini ortaya koymaktadır. Katma değerli ürünlerin ikili ticarete giderek daha fazla yer edinmesiyle birlikte, ortaklığın ekonomik boyutu güçlenmeye devam etmektedir.

Ticaretin ötesinde, her iki ülkenin dinamik özel sektörleri karşılıklı doğrudan yatırımlara yönelmiş, bu da çeşitli iş ve ekonomik iş birliği anlaşmaları ile kurumsal çerçeveye oturtulmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin Afrika genelinde artan angajmanı ve Güney Afrika'nın kıtanın merkezi konumundaki rolü, yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda kapsayıcı kalkınmayı da teşvik etmektedir. **Kültürel etkileşimler, eğitim girişimleri ve gelişen ulaşım bağlantıları**, bu köklü ortaklığın getirdiği karşılıklı faydaları daha da pekiştirmektedir. Bu araştırma, söz konusu canlı Türkiye-Güney Afrika ilişkilerinin

karmaşıklığını ve önemini kapsamlı biçimde değerlendirmektedir.

Bu rapor, Dünya Bankası, Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) ve OECD gibi kaynaklardan elde edilen **nicel verilere; Afrika Vakfı tarafından düzenlenen bir web semineri ve uzman mülakatlarından derlenen niteliksel içgörülere** dayanmaktadır. Amaç, Güney Afrika ile Türkiye arasındaki ekonomik angajmanın ayrıntılarını vurgulamak ve ikili ilişkilerin daha da geliştirilmesi için mevcut alanları ortaya koymaktır. Nicel analiz, otuz yıllık dönemde ticaret hacimlerini, yatırım akımlarını ve ekonomik göstergeleri incelerken; nitel veriler, zorluklar, fırsatlar ve iş birliği beklentilerine dair bağlamsal bir çerçeve sunmaktadır. Bu bütüncül analiz aracılığıyla, çalışmada ticaret dinamikleri, yükselen pazarlar ve yatırımların istihdam yaratma ile teknoloji transferindeki rolü ele alınmakta; riskler, faydalar ve hükümet politikalarının etkileri değerlendirilmektedir. **Bulgular, politika yapıcılar, iş dünyası temsilcileri ve akademisyenler için Türkiye ile Güney Afrika arasında sürdürülebilir ve karşılıklı fayda sağlayan ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.**

Rapor, Türkiye-Güney Afrika diplomatik ve ekonomik ilişkilerinin arka planına giriş yaparak başlamaktadır. Burada ticaret hacmi ve artan yatırımlar vurgulanmakta; iki ülke arasındaki temel anlaşmalar ve madencilik, elektronik ve tekstil gibi sektörlerdeki karşılıklı yatırımlar öne çıkarılmaktadır. Bunu, Türkiye'nin Avrupa Birliği

¹ Türkiye ile Güney Afrika arasındaki ilişkiler, 19. yüzyılda diplomatik temsilcilik ve kültürel-dini etkileşimlerle belirginleşen Osmanlı döneminin sonlarına kadar geri gitmektedir (bkz. Aydın, 2003). Ne var ki bu bağlar Yirminci Yüzyıl'da kopmuş ve ancak 1990'larda resmi olarak yeniden tesis edilmiştir.

Türkiye-Güney Afrika Temasları:
**Ekonomik İşbirliği için
 Bir Politika Çerçevesi**

Gümrük Birliği aracılığıyla Avrasya'daki rolü ve Güney Afrika'nın SADC ile SACU'daki liderliği gibi, her iki ülkenin bölgesel ve uluslararası ekonomik ilişkilerine dair bir inceleme takip etmektedir. Ardından, temel ihracat-ithalat eğilimleri, ikili ticaret hacimleri ve iki ülkenin ticaret çeşitlendirme konusundaki zorlukları ele alınmaktadır. Ekonomik ilişkilerin dinamikleri bağlamında, doğrudan yabancı yatırımların giriş ve çıkış akımları; politikalar, yatırım ortamı ve sektörel fırsatlar açısından değerlendirilmektedir. Bunun devamında, Türk ve Güney Afrikalı ekonomik büyüme performansları karşılaştırılmakta ve 30 yıllık dönemde kişi başına düşen GSYİH eğilimleri analiz edilmektedir. Yapısal reformlar, küresel şoklar ve ekonomik zorlukların büyüme seyrine etkileri tartışılmaktadır. Ayrıca

hükümet politikaları ve destek mekanizmaları üzerinden Türkiye'nin Afrika Açılım Eylem Planı ve Güney Afrika'nın Ulusal Kalkınma Planı'nın, ticaret, altyapı ve yatırım alanlarında daha derin iş birliği yaratmadaki rolleri ortaya konmaktadır.

Rapor, aynı zamanda lojistik eksiklikler, beceri yetersizlikleri, işsizlik ve ikili ticaret ile yatırımların önündeki engeller gibi zorlukları ve bunlara çözüm önerilerini de değerlendirmektedir. Daha derin entegrasyon, altyapı iş birliği ve gelişmiş yatırım çerçeveleri öneriler arasındadır. Son olarak, rapor politika sonuçları, tavsiyeler ve genel değerlendirme bölümleri ile tamamlanarak, Türkiye ile Güney Afrika arasındaki ekonomik ilişkilerde mevcut kısıtların aşılması ve ilişkilerin geliştirilmesine yönelik stratejiler sunmaktadır.

THE FUTURE OF SOUTH AFRICAN-TURKISH ECONOMIC RELATIONS:

Towards Creating a Framework for Enhanced Bilateral Cooperation

WEBINAR

OPENING REMARKS

H.E. Ambassador Ayşegül Kandaz
Ambassador of the Republic of Turkey to South Africa

Professor Maurice Radebe
Director, Wits Business School

Dr. Mehmet Köse
Deputy Chairman at the Board of Trustees, Africa Foundation in Türkiye

PANEL DISCUSSION

Professor Mills Soka
International Business and Strategy, Wits Business School
Moderator

Mr. Willem van der Spuy
Chief Director: Export Development, Promotion and Outward Investment, Department of Trade, Industry, and Competition

Mr. Alan Mukoki
Chief Executive Officer, South African Chamber of Commerce and Industry

Mr. Abubekir Salim
President, Türkiye-South Africa Business Council and Chairman of MUSIAD South Africa

Ms. Zofwa Mabuza
Principal Regional Integration Officer, African Development Bank

 25th MARCH 2022

 10:00 South Africa Time
11:00 Türkiye Time

 zoom

Webinar ID : 843 5569 8051

2. Ekonomik İlişkilerin Arka Planı ve Temelleri

2.1. Güney Afrika ve Türkiye Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Genel Görünümü

Son otuz yıllık resmî diplomatik ilişkiler sürecinde, Güney Afrika ve Türkiye ticaret, yatırım ve stratejik iş birliğine dayalı güçlü ve çok boyutlu bir ortaklık inşa etmiştir. 2024 yılı itibarıyla ikili ticaret hacmi 1,99 milyar ABD dolarına ulaşmış, bu seviye 2022'deki 3,29 milyar dolarlık zirvenin altında kalsa da ilişkinin kalıcı önemini ortaya koymuştur. Türkiye, Güney Afrika'ya 653 milyon dolarlık mal ihraç etmiş, buna karşılık 1,34 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Bu durum yaklaşık 691 milyon dolarlık bir ticaret açığına işaret etmektedir. TradeMap verilerine göre, Güney Afrika artık Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki en büyük tedarikçisi ve kıta genelinde 4. sıradaki Afrika ortağıdır. Öte yandan Türkiye, Güney Afrika'nın Sahra Altı Afrika'daki ikinci en büyük ihracat pazarı (Nijerya'dan sonra) ve kıta genelinde yedinci sıradadır. Küresel ölçekte ise Türkiye, Güney Afrika'nın en büyük ortakları (Çin, ABD, Almanya ve bazı Afrika komşuları) dışında orta sıralarda konumlanmaktadır; ancak Doğu Avrupa tedarikçileri arasında ikinci sırada yer alarak kayda değer bir konum elde etmiştir.

Ticaret yapısı, belirgin bir kaynak–imalat tamamlayıcılığı göstermektedir. TradeMap istatistiklerine göre, **Güney Afrika'nın Türkiye'ye ihracatı taşıtlar** (2024'te 574,9 milyon ABD doları),

makiner, maden cevherleri ve mineraller (özellikle krom), **değerli metaller** (altın gibi) ve **mineral yakıtlar** tarafından domine edilmektedir. Demir-çelik, alüminyum ve hatta silah-mühimmat ihracatı da ikincil katkılar arasında yer almaktadır. **Türkiye ise makine ve mekanik teçhizat, demir-çelik, tekstil ve hazır giyim, elektrikli makineler, plastik ve kimyasallar** ihraç ederek imalat ürünleri tedarikçisi rolünü pekiştirmektedir. Bu iki yönlü değişim, hem araçlar hem de makinelerin ticarete öne çıkmasıyla sanayi temelli bağların güçlendiğini; Güney Afrika'nın doğal kaynak ihracatının ise ortaklığı tamamlayıcı bir zemine oturttuğunu göstermektedir.

Her iki ülkenin canlı özel sektörleri, ticaretin ötesine geçerek birbirlerinin topraklarında doğrudan yatırımlara da yönelmiştir. Hâlihazırda **Güney Afrika'da** madencilik, tekstil, tüketici elektroniği ve iletişim gibi sektörlerde **faaliyet gösteren yaklaşık 70 Türk şirketi, 600 milyon ABD doları tutarında yatırım yapmıştır** (Isilow, 2023). **Güney Afrika'nın ise Türkiye'de** kâğıt baskı,

Başlık 2.1.A:

2024 Temel Göstergeler

- Toplam Ticaret Hacmi: \$1.99 ml
- Türkiye'nin İhracatı: \$653 m
- Güney Afrika'nın İhracatı: \$1.34 ml
 - Güney Afrika'nın konumu: Türkiye'nin Afrika'daki 4. ana tedarikçisi (Sahra Altı Afrika'da 1.)
 - Türkiye'nin konumu: Güney Afrika'nın Doğu Avrupa'daki 2. Ana tedarikçisi.

ambalaj, plastik imalatı ve gıda-tütün gibi hizmet sektörlerinde **23,6 milyon ABD dolarına tekabül eden yatırımı bulunmaktadır ve 60 şirket faaliyet göstermektedir.** Ayrıca önemli birleşme ve satın almalar da gerçekleşmiştir. Örneğin, Türk markası Arçelik ile DHT Holding, sırasıyla Güney Afrikalı DEFY (beyaz eşya şirketi) ve CISCO (demir/çelik) şirketlerini bünyelerine katmıştır. Güney Afrikalı Metair ise Türkiye'deki yatırımlarıyla dikkat çekmektedir.

İkili ekonomik ilişkiler, çeşitli resmî belgeler temelinde ilerlemektedir. Bunlar arasında Gümrük İdarelerinde Karşılıklı Yardım Anlaşması (2009), Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (2007), Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması (2006), Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (2005) ve 2007, 2012, 2017 yıllarında gerçekleştirilen Karma Ekonomik Komisyon toplantıları yer almaktadır (Dördüncü toplantının yapılması beklenmektedir) (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023). Parlamentolar arası dostluk gruplarının kurulması da önerilmiş olmakla birlikte, Güney Afrika Parlamentosu henüz böyle bir grup oluşturmamış; Türkiye Büyük Millet Meclisi ise son iki yasama döneminde bu grubu kurmuştur.

Türkiye, Afrika kıtasının tamamında ikili ve çok taraflı ilişkiler inşa etmeye ve güçlendirmeye yatırım yapmaktadır. Bugün 54 Afrika ülkesinin 44'ünde büyükelçilik açmıştır. Pretorya örneğinde olduğu gibi, çoğu büyükelçiliğe ticaret müşavirleri atanmıştır. İki yılda bir düzenlenen Türkiye-Afrika İş ve Ekonomi Forumu'nun yanı sıra, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kurumlar

Başlık 2.1.B:

Türkiye-Güney Afrika Bağlantısı: Etkileşimin Temel Kanalları

Ekonomik Çerçeve

- Anlaşmalar:
 - Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (2005)
 - Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi (2006)
 - Ticaret ve Ekonomik İşbirliği (2007)
 - Gümrük İdaresinde Karşılıklı Yardım (2009)
- Karma Ekonomik Komisyonlar: 2007, 2012 ve 2017'de düzenlendi; dördüncüsü bekleniyor..

İş Platformları:

- DEİK-Güney Afrika İş Konseyi (1997, BBC ve BUSA ile birlikte)
- Güney Afrika'daki MÜSiAD şubesi (2016)

Kültür & Eğitim Değişimleri

- TİKA program ofisi (Pretorya)
- Yunus Emre Enstitüsü (Johannesburg)
- Maarif Vakfı okulu
- YTB'nin yürüttüğü burslar (Türkiye'deki Güney Afrikalı öğrenciler)
- MEB'in öğrenci değişimi girişimi (Güney Afrika'daki Türk öğrenciler)

Hareketlilik & Bağlantı

- Türk Hava Yolları direkt uçuşları
- Turizm ve öğrenci değişimlerinin yoğunlaşması

Siyasi Mekanizmalar

- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Güney Afrika parlamentolar arası dostluk grubu mevcuttur
- Güney Afrika henüz bir muhatap grup kurmamıştır

Stratejik Çıktı

Artan insan hareketliliği, kurumsal bağlantılar ve ticaret anlaşmaları, ikili bağları güçlendiriyor, bölgesel itibarı güçlendiriyor ve ekonomik ve diplomatik iş birliğini derinleştiriyor.

aracılığıyla sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmeye de büyük önem verilmektedir. İstanbul, Türk Hava Yolları sayesinde Afrika genelinde bir uçuş merkezi konumuna gelmiştir. Anadolu Ajansı, Afrika'dan haberler geçerken, TRT Afrika ise Svahili ve Hausa gibi yerel dillerin yanı sıra İngilizce ve Fransızca yayın yapmaktadır. Bu çabalar, yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda karşılıklı insani gelişmeyi de teşvik etmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Benzer bağlar Güney Afrika Cumhuriyeti örneğinde de görülmektedir. Pretorya'da TİKA program ofisi, Johannesburg'da Yunus Emre Enstitüsü kültür merkezi ve Maarif Vakfı okulu faaliyet göstermektedir. Ayrıca, 1997'de Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Güney Afrika Siyah İş Konseyi (BBC) ve Güney Afrika İş Dünyası Birliği (BUSA) ile iş birliği içinde Türkiye-Güney Afrika İş Konseyi'ni kurmuştur. Bunun yanı sıra, Türkiye'de etkili ve görünür bir iş örgütü olan MÜSİAD, 2016'da Güney Afrika'da şube açarak ekonomik angajmanı güçlendirmiştir. Türk Hava Yolları'nın doğrudan uçuşları, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrenci değişim girişimleri ve YTB'nin Türkiye'de eğitim gören Güney Afrikalı öğrencilere sağladığı burslarla birlikte turizm ve eğitim temelli etkileşimler de artış göstermiştir. Bu bağlantısallık çerçevesinde, Türkiye-Güney Afrika ilişkileri genişlemiş; insan hareketliliğini ve toplumlar arası etkileşimi güçlendiren bu adımlar, her iki ülkenin de karşılıklı olarak bölgelerinde itibar kazanmalarını desteklemiştir.

2.2. Güney Afrika ve Türkiye'nin Bölgesel ve Uluslararası Ekonomik İlişkilerine Genel Bakış

Her ne kadar coğrafı mesafe Türkiye ile Güney Afrika'yı birbirinden ayırsa da ekonomik tamamlayıcılıklar ve ticaret akışlarının zamanlamasındaki uyum iki ülkeye de karşılıklı büyüme imkânı sunmaktadır. Her iki ülke de bölgesel entegrasyonu derinleştirerek bölge içi ticaretin daha düşük işlem maliyetlerinden faydalanabilir. Ayrıca, mevcut zorlukları gidermeye ve sahip oldukları avantajları ikili ilişkilerde ve kendi bölgesel çerçevelerinde daha etkin kullanmaya yönelik iş birliği imkânları mevcuttur.

Bölgesel entegrasyon, parçalanmaya verilen önemli bir yanıt olmuş ve benzer ekonomik ve siyasi hedefler doğrultusunda ortak hareket etmenin bir aracı hâline gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa ile Asya arasında jeopolitik konumu, siyasal ve ekonomik alanlarda doğal iş birlikleri ortaya çıkarmaktadır. **Türkiye'nin Avrupa Birliği Gümrük Birliği'ne ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na dâhil olması**, Avrasya'da ekonomik bütünleşmesini göstermektedir. Ayrıca, **Türkiye 38 ülke ile serbest ticaret anlaşması imzalamış**; bunların 23'ü yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin çeşitli tercihli ticaret anlaşmaları da küreselleşen uluslararası ticaret düzenine uyum sağlama yönünde atılmış adımlardır.

Güney Afrika ise bölgeselleşme çabalarının önde gelen aktörlerinden biri olarak öne çıkmıştır. Bölgenin en gelişmiş ülkesi olarak sanayileşme düzeyi ve yatırım potansiyeli dikkate alındığında,

Güney Afrika, 1992 yılında Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'nun (SADC) kurulmasına öncülük etmiştir. SADC, 14 üye devlet arasında adil ve sürdürülebilir kalkınmayı, daha derin bölgesel entegrasyonu ve iş birliğini teşvik etmektedir. Güney Afrika'nın girişimiyle oluşturulan bir diğer yapı Güney Afrika Gümrük Birliği'dir (SACU). Ortak dış tarifeler ve gümrük gelirleri paylaşımı yoluyla üyeler arasında koordinasyon sağlanmakta; ekonomik politikalar ve ticaret kararları bir bütün olarak düzenlenmektedir. Buna ek olarak, Rand Para Birliği de Güney Afrika'nın bölgesel bütünleştirici rolünü güçlendirmektedir.

Güney Afrika ayrıca Avrupa Birliği (AB) ve

Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA): İsviçre, Norveç, Lihtenştayn ve İzlanda'dan oluşmaktadır) ile serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır. AB, 1976'dan bu yana Avrupa Kalkınma Fonu aracılığıyla Güney Afrika'ya 490 milyon Avro sağlamış, bu kaynak ticaretin serbestleştirilmesi ve bölgesel entegrasyonu desteklemiştir. AB'nin 1994 Berlin Deklarasyonu da SADC'nin bölge içi diyaloglarını geliştirmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, AB'nin bölgeselleşmeye verdiği özel önem ve bölgesel iş birliğine yönelik ciddi mali destekleri, SADC'nin yabancı yatırımları ve kalkınma yardımlarını çekmek için dışsal bir motivasyona sahip olduğunu göstermektedir.

	SADC	SACU	Rand Para Birliği
Kuruluş Yılı	1992 (1980'de SADCC olarak)	1910	1970 sonrası CMA düzenlemesi
Merkezi	Gaborone, Botswana	Windhoek, Namibya	Yok (parasal düzenleme)
Temel Özellikler	Bölgesel entegrasyon, sosyo-ekonomik kalkınma, ticaret, siyasi ve güvenlik işbirliği	Dünyanın en eski gümrük birliği, ortak dış tarife (ODT), içeride serbest ticaret, gelir paylaşımı	Parasal entegrasyon, para birimlerinin Güney Afrika Randı'na sabitlenmesi
Üyeler	16 ülke (örneğin Güney Afrika, Angola, Tanzanya, Zimbabve, vb.)	Botswana, Eswatini, Lesotho, Namibya, Güney Afrika	Güney Afrika, Eswatini, Lesotho, Namibya
			

AB'nin Afrika'ya Yönelik Kapsamlı Stratejisi doğrultusunda Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları (EPA'lar), bölgesel ekonomik entegrasyonu desteklemekte ve **Afrika-Avrupa Sürdürülebilir Yatırım ve İstihdam İttifakı'nın** uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede ticaret, merkezî bir sütun niteliğindedir. 2016 yılında imzalanan AB-SADC Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA), SACU politikalarına erişim sağlamış ve ürünlerin tam serbestleşmesine karşı koruma getirmiştir. Ayrıca, AB'ye Güney Afrika Gümrük Birliği üzerinden daha fazla ürünün ihraç edilmesini mümkün kılmıştır. Bu anlaşma, ürün serbestleşmesini güvence altına alarak SADC-EPA ülkeleri üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. 15 ülkeden 6'sının EPA'yı imzalamasıyla, AB'den yapılan tüm ithalatlarda tarife maliyetleri ortadan kalkmıştır.

Buna ek olarak, **Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU) ile Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR: Brezilya, Arjantin, Paraguay ve Uruguay)** arasında 2016'da yürürlüğe giren tercihli ticaret anlaşması (PTA) mevcuttur. SACU ayrıca, **Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası'nın (AGOA)** sağladığı ticaret avantajlarını temel alarak **ABD ile Ticaret, Yatırım ve Kalkınma İşbirliği Anlaşması (TIDCA)** imzalamıştır. PTA ve TIDCA, daha geniş coğrafyaları kapsayan iş birliği temelli anlaşmalardır. Tercihli ticaret anlaşmaları, ortak ülkelere Güney Afrika pazarına daha avantajlı giriş koşulları sağlarken; AB ülkeleri, Güney Afrika'ya ihracatta en avantajlı gümrük vergisi oranlarından yararlanmaktadır. Onları diğer SACU üyeleri izlemektedir. Ayrıca, **Afrika Birliği'nin mal, hizmet, sermaye ve insanların serbest dolaşımını hedefleyen Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması (AKSTA)** 2020'de yürürlüğe

girmiş ve 2021'de Güney Afrika'da uygulanmaya başlamıştır. Bu gelişme, bölgesel entegrasyonun tamamlayıcı bir unsuru olmuştur.

Başlık 2.2:

2025 AGOA Belirsizliği

- **Ayrıcalıkların Erozyonu:** Yeni ABD tarifeleri, AGOA avantajlarını geçersiz kılarak Güney Afrika'nın rekabet gücünü önemli ölçüde azaltıyor.
- **Anlaşmanın Son Bulma Riski:** AGOA, net bir yenileme çerçevesi olmadan Eylül 2025'te sona eriyor.
- **Stratejik Yeniden Yönlendirme:** Güney Afrika, AB, Çin ve Afrika içi pazarlara (AKSTA) doğru çeşitleniyor.
- **Küresel Ticaretin Parçalanması:** ABD korumacılığı, küresel liberalleşme ve bölgeselleşme arasındaki gerilimleri vurguluyor.

Bununla birlikte, AGOA'nın sağladığı avantajlar, 2025'te ABD'nin uygulamaya koyduğu yeni gümrük tarifeleriyle aşındırılmıştır. Bu tedbirler Güney Afrika'nın tercihli erişimini ortadan kaldırmış ve Eylül 2025'te sona erecek olan AGOA öncesinde ciddi bir belirsizlik yaratmıştır. Sonuç olarak, ABD pazarındaki rekabet gücünün azalması Güney Afrika'yı ticaret stratejisini çeşitlendirmeye ve AB, Çin ile Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi (AKSTA) kapsamındaki Afrika içi pazarlara yönelmeye itmektedir. Bu kayış, Afrika'nın daha

Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

geniş bölgeselleşme gündemini pekiştirebilir; fakat aynı zamanda, artan korumacı baskıların Güney Afrika'nın dış ekonomik yönelimlerini yeniden şekillendirmesiyle küresel ticaret düzeninde daha fazla parçalanmaya işaret etmektedir. AGOA'nın yarattığı belirsizlik, tek taraflı tercihlerin kırılganlığını ortaya koyarken; Türkiye'nin AB Gümrük Birliği'ne istikrarlı entegrasyonu, yapılandırılmış bölgesel çerçevelerin dayanıklılığını göstermektedir. Güney Afrika-Türkiye bağlarının güçlendirilmesi, Güney Afrika'nın ortaklıklarını çeşitlendirmesine ve ticaretini daha öngörülebilir bölgesel düzenlemelere dayandırmasına da katkı sağlayabilir.

Güney Afrika, ihracat ve ithalatın ötesinde faaliyet göstermek isteyen çok uluslu şirketler için **Afrika'nın en cazip yatırım destinasyonu** konumundadır. Güçlü sanayi altyapısı, elverişli iş ortamı, gelişmiş finansal hizmetler sektörü, kapsamlı ulaşım ağı ve yatırım destek hizmetleri sayesinde ülke, Afrika'nın geri kalanına açılan bir sıçrama tahtası olarak değerlendirilmektedir. "Tek durak ofis" uygulaması (InvestSA), bürokratik süreçleri kolaylaştırmayı ve yabancı yatırım önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır. Güney Afrika'nın Hızlandırılmış ve Paylaşılan Büyüme Girişimi, kamu-özel sektör iş birliğine dayalı kalkınma projelerine odaklanmaktadır. Ülkenin altyapı yatırım programı ise **enerji, bilgi ve iletişim altyapısı, tarım ve tarımsal ürün işleme, kentleşme ve sosyal konut projelerini** öne çıkarmaktadır.

Güney Afrika'yı bir iş merkezi hâline getiren etkin kurumlar arasında Güney Afrika Kalkınma Bankası, kıta genelindeki projelere finansman sağlayan Güney Afrika Sanayi Kalkınma Kurumu ve ticari ile siyasi risklere karşı güvence sunan Güney Afrika

İhracat Kredi Sigorta Kurumu bulunmaktadır.

Bugüne kadar anılan anlaşmalar, iş birlikleri ve örgütler, Güney Afrika ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin zeminini oluşturmuştur. Türkiye, daha geniş çerçevede ticaret ortaklarını çeşitlendirmeye ve bölgesel bağlarını güçlendirmeye yönelik proaktif bir politika izlerken; Güney Afrika, derinlemesine entegrasyonu ve bölgeler arası ticareti teşvik eden bölgesel bir lider olarak öne çıkmaktadır. İlişkilerin mevcut düzeyden ileri taşınabilmesi için bazı sınırlılıkların giderilmesi ve bu sınırlılıkların aşılmasına yönelik çözümler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu raporun amacı da söz konusu sınırlılıkları ortaya koymak ve bunlara uygulanabilir öneriler sunmaktır.

2.3. Ekonomik İşbirliği Çerçevesi

Türkiye ile Güney Afrika arasındaki ekonomik iş birliğinin güçlendirilmesi, ticaret ve yatırımların karşılıklı olarak birbirini pekiştirecek şekilde nasıl kullanılabileceğine dair net bir anlayış gerektirmektedir. Ticaret, yeni pazarlara erişimi kolaylaştırır, rekabet gücünü artırır ve teknoloji ile uzmanlığın transferini teşvik eder. Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) ise sermaye, üretim bilgi birikimi ve pazar öngörülerini sağlayarak sanayi yükseltimini ve istihdam yaratımını harekete geçirebilir.

Türkiye-Güney Afrika ilişkisi hâlihazırda özellikle imalat sanayinde tamamlayıcılık işaretleri göstermektedir. Bununla birlikte, **daha derin sektörel entegrasyonun eksikliği, sınırlı ortak yatırım mekanizmaları ve yabancı**

firmalarla yerel tedarikçiler arasındaki yetersiz bağlantılar, ilişkinin daha geniş kalkınma etkilerini kısıtlamaktadır. Bu boşlukların giderilmesi, ekonomik bağların niteliğini ve sürdürülebilirliğini yükseltebilir.

İş birliği için umut vadeden alanlardan biri, **sanayi kümelerinin** desteklenmesidir. Bu kümeler, belirli bir coğrafi bölgede yoğunlaşmış ve birbirine bağlı işletmeler, tedarikçiler ve kurumlar ağından oluşmaktadır. Sanayi kümeleri verimliliği artırabilir, inovasyonu teşvik edebilir ve ihracatın çeşitlendirilmesini kolaylaştırabilir. Her iki ülkenin **karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu sektörlerle—örneğin otomotiv yan sanayi, tüketici elektroniği ve tarımsal ürün işleme—odaklanarak geliştirilecek ortak girişimler**, paylaşılan ekonomik faydalar yaratabilir.

Sonuç itibarıyla, Türkiye–Güney Afrika ekonomik iş birliğinin derinleştirilmesi, **politika uyumu, kurumsal destek ve hedefe yönelik teşviklerle** mümkün olacaktır. Bir sonraki bölümde mevcut ticaret ve yatırım eğilimleri incelenerek politika müdahalesi ve büyüme için temel alanlar belirlenmektedir.

2.4. Güney Afrika–Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Dinamiklerinin Analizi

This section outlines practical pathways to deepen Türkiye–South Africa economic ties. It reviews trade flows and investment trends, highlighting key sectors, market imbalances, and areas for diversification. Foreign direct investment patterns are assessed by scale and sector to understand opportunities for growth. These findings are placed within the broader context of each country's economic strategies and global partnerships. The aim is to provide a clear, evidence-based foundation for policy options that can support more balanced and sustainable bilateral cooperation.

2.4.1. Ticarete Kalıplar, Ortaklıklar ve Çeşitlendirme

İçeriğinin (WITS) ve Uluslararası Ticaret Merkezi'nin (ITC) Trade Map platformlarından elde edilen ticaret kalıplarını, ihracat ve ithalat rakamlarını kapsamaktadır. Bu rakamlara bakıldığında yalnızca iki ülke arasındaki ticaret kalıpları değil, aynı zamanda bu kalıpların her iki ülkenin ekonomik büyüme seyrine olan önemli etkileri de ortaya çıkmaktadır.

Son otuz yılda Türkiye'nin toplam ticaret hacmi yirmi kat artarak 2024'te yaklaşık 605,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Ancak bu genişleme, 2020'lerde yıllık 60–90 milyar ABD doları aralığında seyreden kalıcı bir dış ticaret açığı ile birlikte gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Türkiye, ticaret ortaklarının sayısını 130'dan 200'e çıkarmıştır. 1990'ların başında

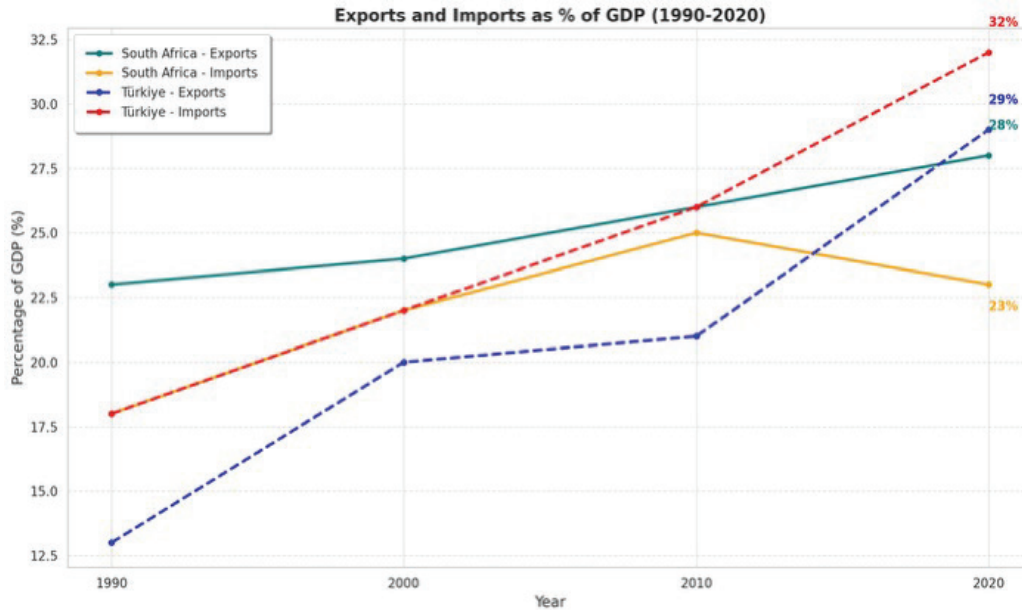
BOX 2.4.1:

ihracatının %80'i yalnızca 18 ülkeye yoğunlaşırken, 2024 itibarıyla bu sayı 35 ülkeye dağılmıştır. Buna karşılık, ithalatın çeşitlenmesi daha sınırlı kalmıştır: 1990'larda ithalatın yarısı 5 ülkeden yapılırken, 2024'te 344 milyar ABD dolarlık ithalatın 182 milyar doları yine sadece 7 ülkeye odaklanmıştır.

Güney Afrika da benzer biçimde sınırlı çeşitlendirme kalıpları sergilemektedir. 1992'de ithalatının %50'sinden fazlası yalnızca 4 ülkeden yapılırken, bu sayı 2024'te 7'ye çıkmıştır. İhracat yoğunlaşması ise büyük ölçüde sabit kalmıştır: 1990'ların başında

Ticari Genişleme (1990'lar 2024)

Türkiye	Güney Afrika
Ticaret Hacmi: ~\$30 milyar (1990s) ~\$606 milyar (2024)	Ticaret Hacmi: ~\$39 milyar (1992) ~\$211 milyar (2024)
İhracat Ortakları: 18 ülke (ihracatın %80'i, 1990s) 35 ülke (2024)	İhracat Ortakları: 15 ülke (ihracatın %80'i, 1990s) → 18 ülke (2024)
İthalat Ortakları: 5 ülke (ithalatın %50'si, 1990s) 7 ülke (2024, ~\$344B'lık ticaretin	İthalat Ortakları: 4 ülke (ithalatın %50'si, 1992) 7 ülke (2024)

Güney Afrika ve Türkiye'nin GSYİH'sine Oranla İhracat ve İthalat

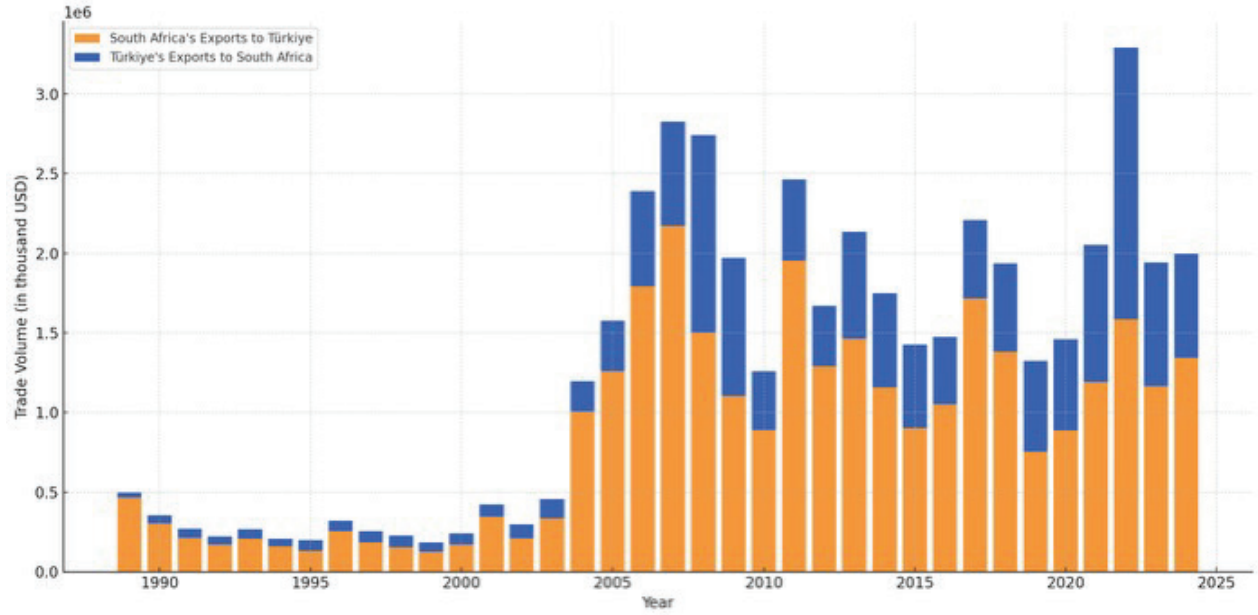
(Not: Veri Dünya Bankası WITS'ten alınmıştır.)

ihracatının %80'i 15 ülkeye yönelirken, 2024'te bu sayı 18 olmuştur. 1992–2024 döneminde Güney Afrika'nın ihracatı 21 milyar dolardan 110 milyar dolara, ithalatı ise 18 milyar dolardan 101 milyar dolara yükselmiştir. Ancak bu artış, özellikle dar ticaret ortaklığı tabanı göz önüne alındığında, ülkenin potansiyelinin altında kalmaktadır.

Ticaret hacimlerinin millî gelirlerle karşılaştırılması, Türkiye'nin ancak son dönemde Güney Afrika'nın

ihracat seviyelerine yetiştiğini göstermektedir. Türkiye'nin ithalatı da artış göstermektedir. Bu durum daha fazla dış ticaret açığı ve bağımlılık yaratsa da Türkiye'nin uluslararası ticarete daha yoğun şekilde dâhil olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, Güney Afrika'nın ticaret düzeyi son 20 yıldır durağan seyretmektedir. Bölgesel entegrasyona yönelik çabalarına ve Afrika pazarının merkezi olma isteğine rağmen, ihracat ve ithalatta sınırlı büyüme kaydedilmektedir. Son 30 yılda her iki

1989–2024 Arası İkili Ticaret Hacimleri

(Not: Veri Dünya Bankası WITS'ten alınmıştır.)

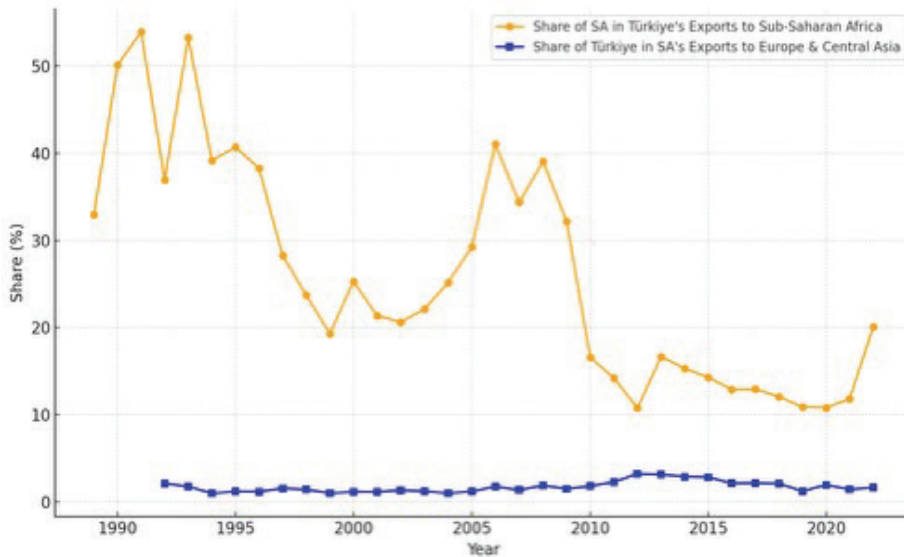
ülke de uluslararası ticaret hacimlerini ve ticaret ortaklarının toplam sayısını artırmış olsa da ihtiyaçlarının ve döviz gelirlerinin büyük kısmında hâlâ belirli ülkelere bağımlılıklarını aşamamışlardır. Türkiye sürekli artan bir eğilim sergilerken, Güney Afrika'nın ilerleyişi durağan kalmıştır.

İkili ticaret 2000'ler boyunca belirgin şekilde artmış ve son dönemde **2,05 milyar dolardan 3,29 milyar dolara yükselmiştir**. Bu keskin artış, büyük ölçüde Güney Afrika'nın Türkiye'den ithalatındaki artıştan kaynaklanmış; COVID-19 sonrası toparlanma ve pandemi sırasında kesintiye uğrayan ticaret akışlarının yeniden başlamasıyla ivme kazanmıştır. Ancak yapısal faktörler de dikkate değerdir. 2010'lar boyunca ikili ticaret Türkiye'nin aleyhine açık vermektedir; fakat son dönemde Türk ihracatındaki artış daha dengeli bir ilişki katkı sağlamıştır.

Bununla birlikte, **2023'te ticaret hacimleri yeniden daralmış, 2,06 milyar dolara gerilemiş ve 2024'te benzer seviyede kalmıştır**. Bu daralma, temel emtia akışlarındaki ayarlamaları yansıtmaktadır: Türkiye, Güney Afrika'dan altın ithalatını önemli ölçüde azaltırken, Güney Afrika da Türkiye'den rafine petrol ithalatını düşürmüştür. **Bu durum, 2022'deki sıçramanın geçici olduğunu** ve ticaretin daha istikrarlı fakat mütevazı bir düzeye geri döndüğünü göstermektedir.

Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile ticareti 2000'lerin başından bu yana artarken, Güney Afrika'nın bu ticaretteki payı gerilemiştir. 1990'larda **Türkiye'nin bölgedeki en önemli ticaret ortağı** olan Güney Afrika, toplam ticaretin %50–70'ini oluştururken, son yıllarda bu oran %25–35 seviyelerine düşmüştür. Bu kayış, Türkiye'nin bölgesel ticaret portföyünü

1992–2022 Arası Türkiye'nin ve Güney Afrika'nın Bölgesel Ticaret Ortaklıklarındaki Payları

(Not: Veri Dünya Bankası WITS'ten alınmıştır.)

çeşitlendirmedeki başarısını göstermektedir. Ancak Güney Afrika'nın payındaki azalmanın nedenleri—Türkiye'nin kıta genelindeki hızlanan angajmanları bağlamında—yakından incelenmeli, bunun yapısal kısıtlamalardan mı yoksa ticari önceliklerin değişmesinden mi kaynaklandığı anlaşılmalıdır.

Buna karşılık, **Güney Afrika'nın Türkiye ile ticareti nispeten istikrarlı kalmış** ve zaman içinde mütevazı bir büyüme göstermiştir. Türkiye hâlâ Güney Afrika'nın Avrupa ve Orta Asya (ECA) bölgesiyle olan toplam ticaretinde küçük bir paya sahip olsa da ticaretteki süreklilik ve kademeli genişleme, bölgesel ticaret dinamiklerindeki değişimlere rağmen ikili ilişkilerin güçlendiğini göstermektedir. Öte yandan, **ECA bölgesi Güney Afrika'nın en büyük ticaret destinasyonu** olmaya devam etmektedir. 1990'lar ve 2000'lerin başında Güney Afrika'nın bölgeye ihracatı %40–50 arasında değişirken, 2008 Küresel Krizi sonrası bu oran %25'e kadar düşmüştür. ECA bölgesinden ithalat da azalmış, son yıllarda %30–40 arasında seyretmiştir. Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda ve Belçika gibi **önemli ticaret ortaklarının önemi devam etse de son on yılda Çin'in yükselen rolü bu ağırlığı azaltmıştır.**

Türkiye ile ticaretinde sürekli fazla veren Güney Afrika, bu ortaklığı çeşitlendirme ve hâlihazırda dış ticaret açığı verdiği bölgelerde denge sağlama amacıyla kullanabilir. Aynı zamanda Türkiye, özellikle **Küresel Güney'de serbest ticaret anlaşmalarını** genişletmeye çalışmaktadır. Küresel Güney'de tarife serbestleşmesi, **ürünlerin rekabet gücünü** artırabilir ve **tamamlayıcı bir ticaret düzeni** oluşturabilir. Böyle bir ortaklık, iki ülkenin ekonomik büyümesini ve iş birliğini teşvik etme açısından büyük potansiyele sahiptir; ayrıca daha geniş Küresel Güney'in kalkınmasına katkı

sağlayabilir.

ihracatın çeşitlendirilmesi, orta gelir tuzağından çıkış için kritik görülmektedir. **Türkiye ve Güney Afrika, ihracat ürünlerini tamamlayıcı bir şekilde çeşitlendirebilir.** Son on yılda Güney Afrika, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) ithalatını ciddi biçimde artırırken; Türkiye dijital yönetim ve siber güvenlik alanında büyük yatırımlar yaparak ilerleme kaydetmiştir. Bu durum, Türkiye'nin Güney Afrika'nın ihtiyaçlarına yönelik güvenli ve entegre dijital çözümler sunması için fırsatlar yaratmaktadır. Öte yandan, Türkiye'de gıda fiyatlarındaki ısrarcı enflasyona rağmen, Güney Afrika 2025'ten itibaren özellikle AB'ye tarımsal ihracatını artırmış; meyve, şarap ve işlenmiş gıda gibi alanlarda gücünü kullanmıştır. Türkiye, tarımsal ürün işleme, lojistik ve soğuk zincir sistemlerinde iş birliği yaparak veya Güney Afrika ürünlerini iç tüketim ya da yeniden ihracat amacıyla tedarik ederek karşılıklı fayda sağlayacak tarımsal ticaret bağlantıları kurabilir.

BOX 2.2:

Türkiye–Güney Afrika: Tamamlayıcı Ticaret Yolları

- **Dijital & BİT:** Türkiye'nin siber güvenlik ve e-yönetim sistemleri, Güney Afrika'nın artan BİT talebini karşılayabilir.
- **Tarım:** Güney Afrika'nın güçlü ihracatı (meyve, şarap, işlenmiş gıdalar), Türkiye'nin lojistik ve yeniden ihracat kapasitesiyle örtüşmektedir.
- **Endüstri & Mineraller:** Türkiye (makine, taşıt, beyaz eşya) →Güney Afrika (mineraller, yakıtlar, metaller).

Türkiye'nin endüstriyel makine, araç ve turizm ile sağlık gibi hizmet sektörlerinde karşılaştırmalı üstünlüğü bulunurken; Güney Afrika değerli madenler ve taşlar, mineraller ve madencilikte avantajlıdır. İkili ticarete tamamlayıcılık, Güney Afrika'nın Türkiye'ye petrol ürünleri, kömür gibi mineral yakıtlar ve sanayi makineleri (ör. santrifüjler, sıvı pompaları, transmisyon milleri) ihraç etmesi; Türkiye'nin ise Güney Afrika'ya motorlu araçlar, musluk, vana, beyaz eşya gibi mekanik cihazlar göndermesiyle sağlanabilir. Gelişen iki G20 ekonomisi arasında ticarete konu olabilecek başka mallar da belirlenebilir. Böyle bir tamamlayıcılığa dayalı ihracat ve ithalat, **her iki ülkeye de ticaret açığını artırmadan potansiyel büyüme imkânı sağlayabilir.**

İkili ticaretin genişlemesi için ticaret koşullarının her iki ülkenin ürünlerini karşılıklı olarak pazarlara sokmasını kolaylaştırması gerekmektedir. Güney Afrika'nın SADC ülkeleriyle ve SADC-AB arasındaki serbest ticaret anlaşmaları, Türk ürünlerinin Güney Afrika pazarına girişinde dezavantaj yaratmaktadır. Türkiye'nin de AB ile gümrük birliği bulunmasına rağmen, Güney Afrika ile tarife serbestleşmesi, yüksek katma değerli ve daha karmaşık ürünlerini ihraç eden gelişmiş AB ülkelerinin lehine sonuçlanmıştır (Lee, 2002; Adam & Moutos, 2008).

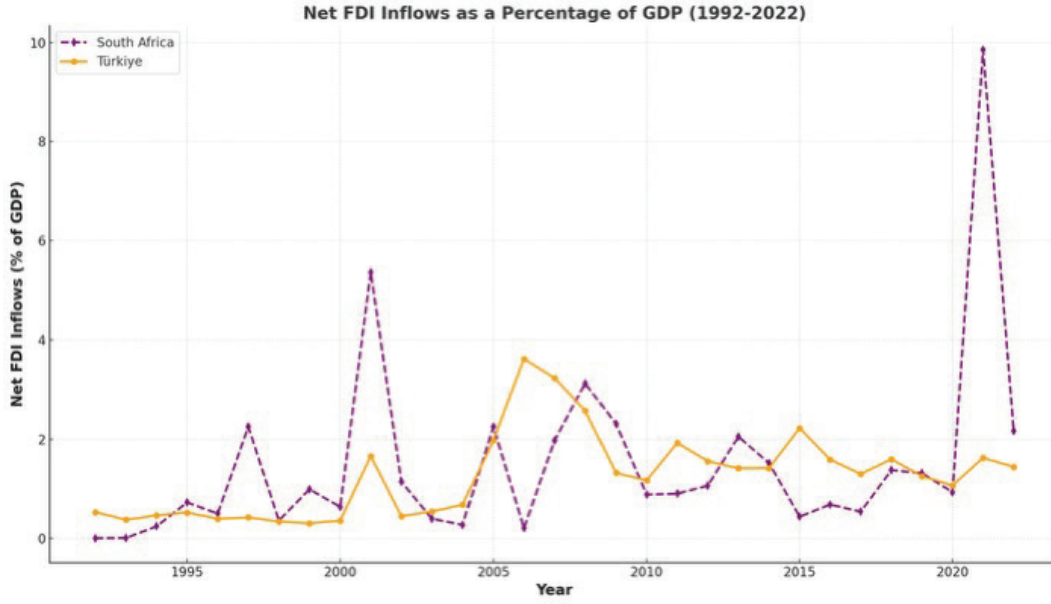
Sonuç olarak, Güney Afrika ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin dinamikleri, uluslararası ticaretin evrilen doğasını ve **her iki ülkenin ticaret dengesi ile çeşitlendirme hedeflerinde karşılaştıkları zorlukları yansıtmaktadır.** Türkiye, etkileyici büyümesine ve ticaret ortaklarını çeşitlendirmesine rağmen, kalıcı ticaret açıkları ve

belirli ülkelere bağımlılıkla mücadele etmektedir. Güney Afrika ise bölgesel entegrasyonu güçlendirme ve yeni pazarlara erişim çabalarına karşın, istikrarlı fakat görece sınırlı sonuçlar elde etmiştir. COVID-19 pandemisinin yarattığı zorluklara rağmen ikili ticarete yaşanan son artış, iki ekonominin dayanıklılığını ve değişen koşullara uyum sağlama yeteneğini göstermektedir. Karşılıklı çeşitlendirme ve büyümeye odaklanan bir ortaklıkla, iki ülke yalnızca kendi ekonomilerine fayda sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda daha geniş Küresel Güney'in ilerlemesine ve refahına da katkıda bulunabilecek bir iş birliği modeli oluşturabilir. Karşılıklı güçlü yönlerin kullanılması, tamamlayıcılığın geliştirilmesi ve ticaret uygulamalarında yeniliklerin teşvik edilmesi sayesinde Güney Afrika ve Türkiye, ekonomik seyrini yeniden şekillendirme ve daha dengeli, sürdürülebilir ve birbirine entegre bir ticaret ilişkisi kurma konusunda eşsiz bir fırsata sahiptir.

2.4.2. Yatırımın Seyri

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), sınır ötesi yatırımları ifade eder; yurtiçi şirketlerin yurt dışında yatırım yapması dışa dönük DYY (outward FDI), yabancı şirketlerin ev sahibi ülkeye yatırım yapması ise içe dönük DYY (inward FDI) olarak tanımlanır. Döviz kurları, ekonomik büyüklük, iş ortamı ve küresel eğilimler gibi faktörlerden etkilenen DYY, ulusal ekonomiler arasında istikrarlı ve uzun vadeli bağlar kurarak ekonomik bütünleşmenin temel itici güçlerinden biri hâline gelmektedir (OECD, 2023). Dolayısıyla, iki ülke arasındaki yatırımların incelenmesi, ekonomik ilişkilerin boyutlarının anlaşılması açısından kritik önemdedir.

Şekil 4. 1992–2022 Döneminde Türkiye ve Güney Afrika’da Net DYY Girişleri (GSYİH’nin %’si olarak)

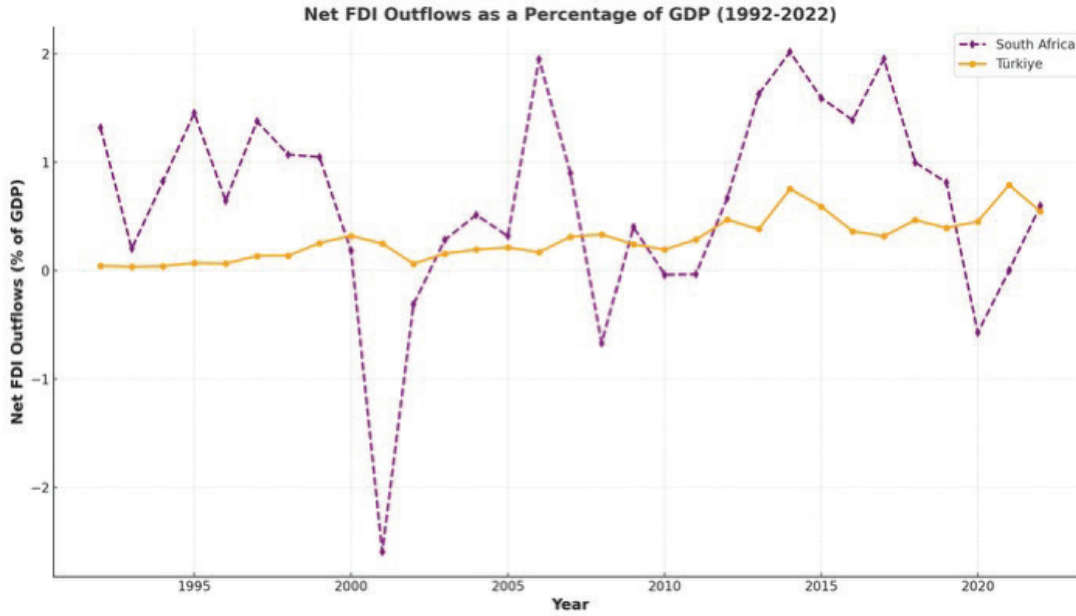
(Not: Veri Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri’nden alınmıştır.)

Güney Afrika, Türk yatırımcılar için önde gelen destinasyonlardan biridir. **Bol doğal kaynakları, genç nüfus oranının yüksekliği ve resmî makamların yabancı yatırımcıları teşvik edici tutumu**, Güney Afrika’yı yatırımlar için cazip bir ülke kılmaktadır. Türkiye açısından ise **jeopolitik konumu, liberalize edilmiş ekonomisi ve hükümetin yatırım çekme çabaları**, ülkeyi Güney Afrikalı yatırımcılar için başlıca seçeneklerden biri hâline getirmektedir.

Her iki ülkenin DYY yapılarının ayrı ayrı incelenmesi, aralarındaki bağlantıları anlamadan önce gereklidir. Şekil 4, 1992–2022 arasında Türkiye ve Güney Afrika’da net DYY girişlerini GSYİH’nin yüzdesi olarak göstermektedir. Güney Afrika 2021’de önemli bir zirve yaşamış, Türkiye’nin DYY girişleri ise 2006’da

en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Her iki ülke de 2008 Küresel Krizi sırasında düşüş yaşamıştır. Türkiye’de 2003 sonrasında yabancı yatırımcılar üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması ve eşit muamelenin sağlanmasıyla (Aldalou vd., 2020) DYY girişlerinde belirgin bir artış kaydedilmiştir. 2006’daki zirve, esas olarak finansal hizmetlerin özelleştirilmesi ve telekomünikasyondaki büyük anlaşmalardan kaynaklanmış, Türkiye’yi o dönemde Batı Asya’nın en büyük DYY alıcısı hâline getirmiştir. Buna karşılık, Güney Afrika’nın DYY girişleri 2001’e kadar Türkiye’nin altında kalmış; telekom altyapısındaki zorluklar ve ticaret serbestisi ile liberal politikaların yavaş benimsenmesi bunda etkili olmuştur. Güney Afrika’nın 2021’deki zirvesi ise teknoloji yatırımcısı Prosus’un Güney Afrikalı ana şirketi Naspers’ın yaklaşık %45’ini satın almasıyla gerçekleşmiştir.

Şekil 5. 1992–2022 Döneminde Türkiye ve Güney Afrika’da Net DYY Çıkışları (GSYİH’nin %’si olarak)

(Not: Veri Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri’nden alınmıştır.)

Şekil 5, 1992–2022 döneminde Türkiye ve Güney Afrika’da net DYY çıkışlarını GSYİH’nin yüzdesi olarak göstermektedir. Türkiye’de DYY çıkışları yıllar boyunca nispeten istikrarlı seyretmiş, girişlerin altında kalmıştır. Bu durum, Türkiye’nin bir DYY kaynağı olmaktan ziyade net DYY alıcısı rolünü ortaya koymaktadır. 2014’teki artış, esas olarak Türk şirketlerinin yurt dışında şirket satın almaya ve faaliyetler kurmaya yönelik stratejik adımlarını yansıtmaktadır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2014). Buna karşılık, Güney Afrika’nın DYY çıkışları keskin dalgalanmalar göstermiştir. 2001’deki sert düşüş, dünyanın en büyük elmas şirketi De Beers’in yeniden yapılanmasıyla ilişkilidir; şirket Anglo American ile olan karşılıklı hissedarlığını sonlandırmış ve 1999’da

merkezini Birleşik Krallık’a taşımıştır (Nishiura, 2013).

2007–2008’deki düşüşler küresel krizin etkilerinden kaynaklanmış olduğu söylenebilecekken, 2020’deki sert gerileme ise COVID-19 pandemisinin küresel ölçekte ekonomik faaliyetleri kesintiye uğratmasıyla ilgilidir denebilir. Genel olarak, **Türkiye istikrarlı bir DYY çıkış eğilimi sergilerken, Güney Afrika’nın performansı dışsal şoklara ve ekonomik yapısal değişimlere karşı kırılganlığını** göstermektedir.

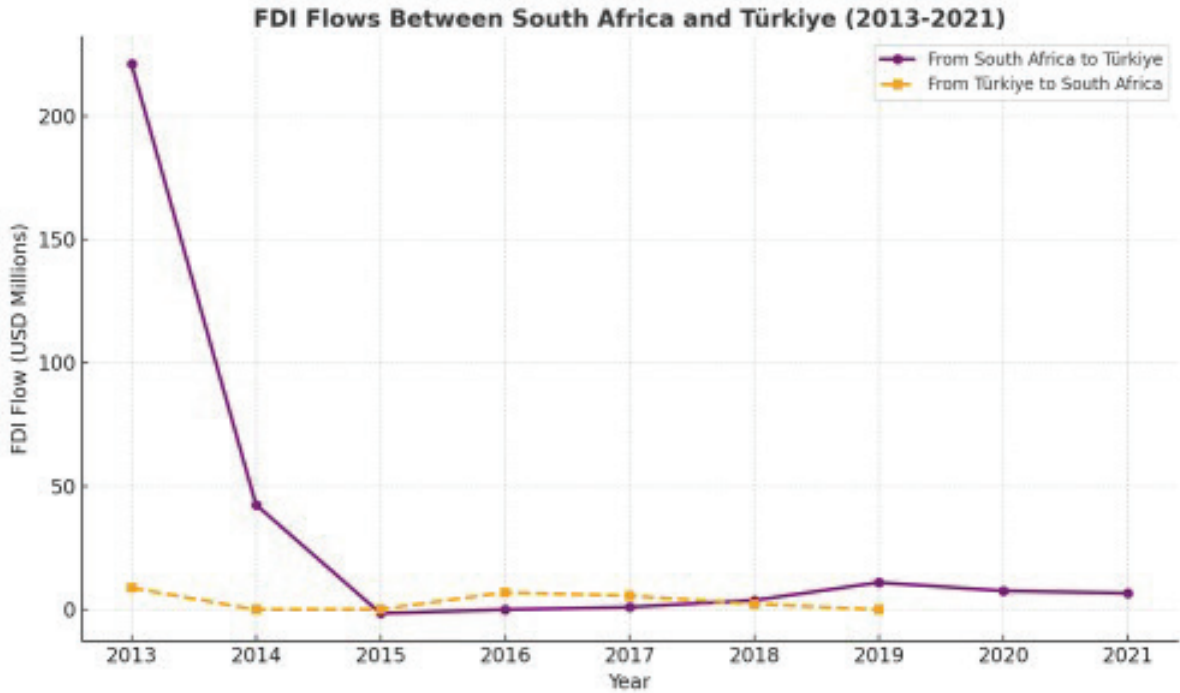
Güney Afrika, ekonomik büyümeyi desteklemek, rekabeti artırmak ve yabancı pazarlara erişim sağlamak amacıyla yabancı yatırımları teşvik etmektedir. Benzer güdüler Türkiye için de

geçerlidir. 2000 yılında imzalanan Türkiye–Güney Afrika Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (BIT), yatırımcılar için daha güvenli bir ortam yaratmış ve ikili yatırımları artırıcı bir rol oynamıştır.

Türk yatırımları Güney Afrika’da 2022’de 31 milyon ABD dolarından 2023’te 32 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Günümüzde Güney Afrika’da tekstil, gıda ve perakende gibi çeşitli sektörlerde 60–70 Türk şirketi faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında **Arçelik** öne çıkmakta, Güney Afrika markası **DEFY’nin** sahibi olarak yaklaşık

2.700 kişiye istihdam sağlamakta ve **SADC’ye ihracata** katkıda bulunmaktadır. Bir diğer önemli yatırımcı ise Güney Afrika’daki iştirakinden Sahra Altı operasyonlarını yöneten savunma şirketi **ASELSAN’dır**. Ayrıca, Türk girişimciler giyim, halı, mobilya ve gıda perakendeciliği gibi alanlarda küçük ölçekli işletmeler kurmuştur. Öte yandan, **Güney Afrika’nın Türkiye’deki yatırımları** 2022’de 217 milyon dolardan 2023 sonunda **274 milyon dolara yükselmiştir**. Türkiye’de 65’ten fazla Güney Afrikalı şirket faaliyet göstermekte, bunlar arasında **MetAir** en önde gelen yatırımcıdır (Isilow, 2024).

Şekil 6. Ülke Bazında DYY İstatistikleri (Milyon ABD Doları)

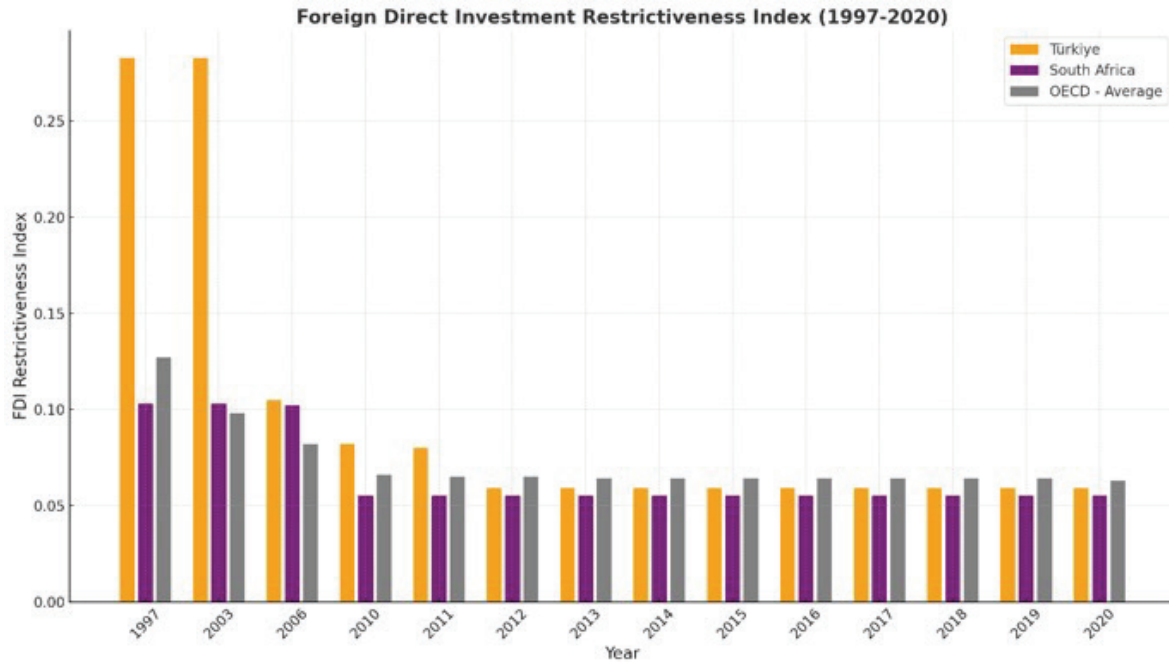
(Not: Veri OECD Data Explorer’den alınmıştır.)

Şekil 6, Güney Afrika ile Türkiye arasındaki DYY faaliyetlerini göstermektedir. Her yıl için tam veriler mevcut olmamakla birlikte, OECD istatistikleri iki ülkenin yatırım kalıplarına dair kısmi bir içgörü sunmaktadır. Güney Afrika, 2013'te Türkiye'de kayda değer bir yatırım gerçekleştirmiştir. Bu yatırım, Güney Afrikalı akü üreticisi MetAir Investments Ltd.'nin Türkiye'nin en büyük akü üreticisi Mutlu Akü'nün %45'ini satın almasıyla gerçekleşmiş ve Güney Afrika'nın Türkiye'deki DYY'sinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (Yetkin, 2018). Türkiye'nin Güney Afrika'ya yönelik dışa dönük DYY'si ise 2016'da zirveye ulaşmış, bu durum Güney Afrika'nın Yatırım Koruma Yasası ile ilişkilendirilmiştir. Bu

yasa, yatırımcıların korunmasını, tüm yatırımların eşit muamele görmesini ve öngörülebilir bir iş ortamının tesisini amaçlamıştır. Politika önlemlerinin yatırım güvenliğini artırmadaki rolü, iki ülke arasındaki DYY'nin yönünü belirlemede kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Hükümet politikaları veya rejim değişiklikleriyle yabancı yatırım kısıtlamalarının kaldırılması, yatırım miktarlarını artırmaktadır. OECD'nin DYY Kısıtlayıcılık Endeksi, bu durumu en iyi açıklayan araçlardan biridir. Endekste 0, hiçbir kısıtlama olmadığını; 1 ise tam kısıtlama olduğunu göstermektedir.

Şekil 7. 1997–2020 Arası Güney Afrika, Türkiye ve OECD Ülkelerinin Ortalama DYY Kısıtlayıcılık Endeks Skorları

(Not: Veri OECD Data Explorer'dan alınmıştır.)

Daha önce söylendiği gibi endeks, özellikle Türkiye'nin kısıtlamaları azaltarak yabancı yatırımcılar için koşulları iyileştirmesiyle düşüş göstermektedir. Güney Afrika'daki kısıtlamalar Türkiye kadar yüksek olmamıştır. Bu karşılaştırma, Türkiye'nin FDI kısıtlamalarını azaltmada kaydettiği önemli ilerlemeyi ve OECD ortalamasına yakınsamayı ortaya koyarken; Güney Afrika'nın yatırım ortamını daha tutarlı biçimde açık tuttuğunu göstermektedir.

Sektörel bazda değerlendirildiğinde, **Türkiye daha kısıtlayıcı bir ortam sunmaktadır.** Birden fazla sektörde skorlar 0,6'nın üzerindedir. En yüksek kısıt 0,7107 ile gayrimenkul yatırımlarında görülmekte; bu durum özkaynak sınırlamalarından kaynaklanmaktadır. Hava ve denizcilik sektörleri de 0,6039'luk skorla stratejik ve ulusal güvenlik hassasiyetlerini yansıtmaktadır. Buna karşılık **Güney Afrika nispeten daha açık bir yatırım iklimi sergilemekteyken,** en yüksek kısıtlamasını radyo ve TV yayıncılığında 0,5957 ile göstermekte, bu seviye Türkiye'nin en kısıtlayıcı alanlarının altında kalmaktadır. Her iki ülke zamanla DYY kısıtlamalarını azaltmış olsa da, Türkiye stratejik sektörlerde daha yüksek kısıtlamalar uygulamaya devam etmektedir.

Güney Afrika, imalat sanayisini geliştirmek amacıyla farklı teşvik paketleri uygulamayı sürdürmekte ve yerli sanayiye koruyan ithal ikameci politikalar benimsemektedir. **Ülkenin pazara giriş için temel politikası,** basit montaj faaliyetleri dâhil, ülkede yatırım yapılması gerekliliğidir. Bununla birlikte, 2020 itibarıyla bir işletme kurma süresi (faaliyete geçmek için gerekli hukuki prosedürlerin tamamlanması) Güney Afrika'da 40 gün, Türkiye'de ise 7 gündür (World Bank, t.y.). Bu fark, Güney Afrika'daki kapsamlı yatırım yanlısı politikalara

rağmen, küçük ve orta ölçekli limited şirketlerin kurulup resmen faaliyete başlaması için gereken **prosedürler, süre, maliyet ve asgari sermaye şartları** bakımından bürokratik süreçlerin Türkiye'ye kıyasla hâlen verimsiz olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Türk iş insanları, yerel pazarı tanımak üzere doğrudan yatırımdan önce ticarete yönelmektedir. Ticaretin genişlemesi, **ülkelerin iş ortamlarına aşinalığı artırarak** sonraki yatırımları teşvik edecektir. Kısa vadede iki ülke arasında bir serbest ticaret anlaşması ihtimali düşük olsa da sanayileşme, imalat ve yatırıma ilişkin protokoller oluşturulabilir.

Afrika ülkeleri **arasındaki lojistik ve altyapı yetersizlikleri,** malların taşınmasında çok yüksek maliyetlere yol açmaktadır. Bu nedenle kıtanın yatırım çekme kapasitesi sınırlı kalmakta; altyapı ve lojistik ağlarını kurmak için gerekli kaynaklar da yetersiz olmaktadır. Kıtanın genelinde olduğu gibi, Güney Afrika'nın büyük bölümü iç kesimlerde yer almakta ve **ulaşım, enerji/altyapı ile iletişim için kapsamlı yatırımlar gerektirmektedir.** Türk özel sektörü **altyapı inşasında dikkate değer bir yetkinliğe sahiptir.** Yap-işlet-devret modeliyle Türkiye'de ve yurt dışında çok büyük projeler üstlenilmiştir. Örneğin, bir Türk inşaat şirketi yakın zamanda Tanzanya'da liman kenti Darüsselam'ı iç bölgelere, Makutupora'ya kadar bağlayan 600 km'lik demiryolu hattını tamamlamıştır. Yatırım mevzuatının, gümrüksüreçlerinin, liman ücretlerinin ve standart/sertifikasyon yetkilendirmelerinin daha da kolaylaştırılması, bölgesinin ekonomik cazibe merkezi konumundaki Güney Afrika'da Türk iş insanlarının faaliyet göstermesini teşvik edebilir.

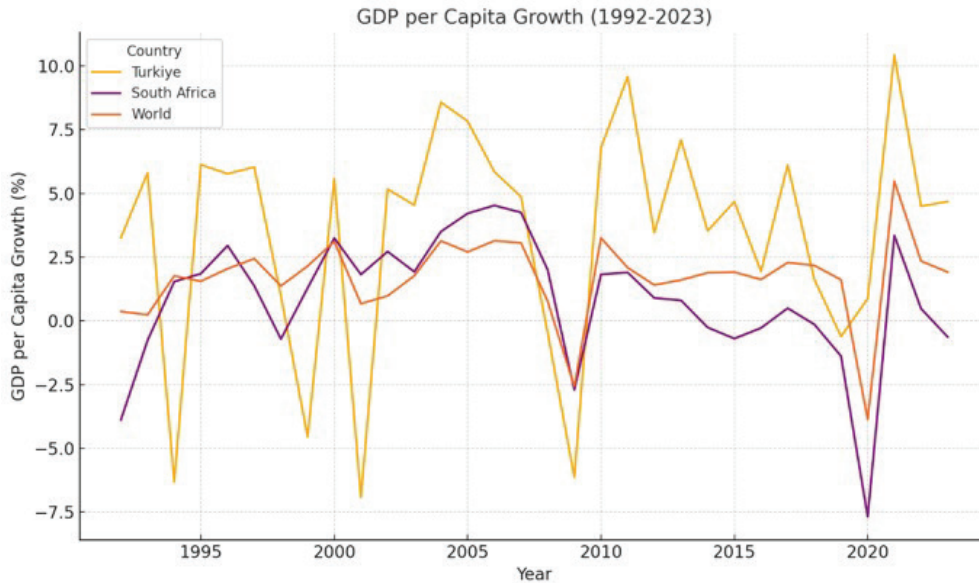
Sonuç olarak, Güney Afrika ve Türkiye'nin son 20-30 yılda dünya ile ve birbirleriyle olan yatırım ilişkilerinin incelenmesi, yatırımların nasıl biçimlendiğine dair

daha derin bir kavrayış sunmaktadır. Doğrudan yatırımların ortamı güvenli hâle geldiğinde ve koşullar iyileştiğinde, her iki ülkedeki yatırımcılar faaliyetlerini genişletme eğilimi göstermektedir. Bu durum ekonomileri canlandırmakta ve daha fazla yatırım için elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Her iki ülkenin kendi bölgelerindeki stratejik önemi dikkate alındığında, sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki inşa etmek; karşılıklı yarar sağlayan ekonomik faaliyetlerin genişletilmesi ve ortak payların artırılması açısından kritik önemdedir.

2.4.3. Ekonomik Büyümenin Dinamikleri

Bu bölüm, Güney Afrika ve Türkiye'nin resmî ilişkilerinin başlangıcından itibaren ekonomik performans ve yaşam standartlarını karşılaştırmada temel bir ölçüt olan kişi başına düşen GSYİH'ya odaklanmaktadır. Şekil 8, küresel ölçekte görece istikrarlı bir eğilimi, ülkeler özelindeki dalgalanmalardan daha sınırlı oynamalarla göstermektedir. 2020'de küresel pandeminin neden olduğu keskin düşüş, 2021'de toparlanma ile izlenmiştir. **Türkiye**, 2000'lerin başı ve 2021 gibi hızlı büyüme dönemlerinin yanı sıra 2019'da olduğu gibi zaman zaman küşülmeler de yaşamış, **dalgalı ama genel olarak Güney Afrika'ya kıyasla daha yüksek ortalama büyüme trendi sergilemiştir**. Güney Afrika'nın büyümesi ise 2015'ten bu yana daha düşük ve sıklıkla negatif seyretmiş, bu da yapısal ekonomik zorlukları yansıtmaktadır.

Güney Afrika, Türkiye ve Dünya için Yıllık Kişi Başına Düşen GSYİH Büyümesi (1992–2023)

(Not: Veri Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri'nden alınmıştır.)

Son 30 yılın kişi başına GSYİH verileri, ülkelerin ekonomik konumlarına dair farklı yönleri ortaya koymaktadır. Güney Afrika'nın kişi başına düşen GSYİH'sı zaman içinde dikkate değer dalgalanmalar göstermiştir. 30 yıllık seri, bu göstergedeki değişimlerin ihracat ve ithalat üzerindeki etkilerini de yansıtmaktadır. Mevcut düzey, önceki yıllara kıyasla **ülkenin Afrika'nın ikinci büyük ekonomisi konumunu pekiştiren** olumlu büyüme oranlarını göstermektedir. 1993'te yaklaşık 150 milyar ABD doları olan toplam GSYİH, 2023'te 420 milyar ABD dolarına ulaşarak %150'den fazla artış göstermiştir. Üç on yıllık döneme yayılan temel değişimler şu şekilde özetlenebilir:

- i. 1993–1999: Apartheid rejiminden demokratik yönetime geçiş, ticaret sektöründe büyüme sağlarken aynı zamanda ekonomik zorlukları beraberinde getirmiştir. Yüksek işsizlik ve yoksulluk devam etmiş, fakat 1996'da ırk temelli politikalara karşı uluslararası yaptırımların kaldırılması ve ekonomik reformlara odaklanılması büyümeyi desteklemiştir (Herbst & Mills, 2015).
- ii. 2000–2008: Bu dönemde kayda değer büyüme ve istikrar sağlanmış, Güney Afrika'nın en gelişmiş ülkelerle ticari ilişkileri hızla artmıştır. Kişi başına GSYİH istikrarlı şekilde yükselmiştir. Ancak gelir eşitsizliği ve toplumsal farklılıklar sürmüştür.
- iii. 2009–2019: Küresel Kriz ticareti minimum seviyelere indirerek büyümeyi yavaşlatmıştır. Yolsuzluk iddiaları, siyasi belirsizlikler ve yüksek işsizlik, ekonomik performansı zayıflatmıştır (Dhamija, 2020). Kişi başına GSYİH toparlansa

da, 2018'de 0,67 Gini katsayısı ile Güney Afrika, dünyanın en yüksek ve en kalıcı eşitsizlik düzeylerinden birini sürdürmüştür (World Bank, 2023a).

- iv. 2020–2023: COVID-19 pandemisi, zaten işsizlik ve gelir eşitsizliği gibi mevcut sorunlar nedeniyle negatif seyreden büyümeyi daha da düşürmüştür. Elektrik arzındaki kronik sorunlar da etkili olmuş, reel GSYİH büyümesi 2021'de %4,9'dan 2022'de %2,0'ye gerilemiştir (African Development Bank, 2023).

Son 30 yılda Güney Afrika'nın ekonomik performansı, büyüme ve daralmaların bir aradalığı ile tanımlanabilir. Kişi başına düşen GSYİH artmış ve birçok vatandaşın yaşam standartları yükselmiş olsa da bu kazanımlar eşit dağılmamış; kronik işsizlik ve yüksek eşitsizlik devam etmiştir. Emtia fiyatları, küresel ekonomik trendler, yapısal sorunlar ve politika belirsizlikleri, ülkenin ekonomik seyrini belirleyen temel faktörler olmuştur.

Türkiye'de de benzer biçimde, son 30 yılda kişi başına düşen GSYİH kayda değer bir artış göstermiş, özellikle 21. yüzyılın başındaki dönüşüm büyüme oranlarını ciddi biçimde etkilemiştir. Kritik düşük büyüme dönemleri şu şekilde açıklanabilir:

- i. 1993–2001: Yüksek enflasyon, finansal kırılganlık ve ithalat bağımlılığı ile verimsiz kamu sektörü, 1990'ların karakteristik sorunları olmuştur. Bankacılık ve finans sisteminde uygulanan yapısal reformlar, makroekonomik istikrarı desteklemiş, kişi başına GSYİH'da ılımlı artış sağlanmıştır (Pamuk, 2018).
- ii. 2002–2008: Türkiye ekonomisi, 2002–2007

Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

arasında yıllık ortalama %7,2 büyüme kaydederek güçlü bir genişleme yaşamıştır. Özel sektörü destekleyen politikalar, bankacılık ve finans sektöründe disiplin artırıcı düzenlemeler ve artan yabancı yatırımlar, güçlü GSYİH büyümesine ve kişi başına gelirde ciddi yükselişe yol açmıştır. OECD ve G20 üyeliği ile AB adaylığı, yatırımcı güvenini artırmıştır (World Bank, 2017).

- iii. 2009–2013: Küresel Kriz Türkiye ekonomisini de etkilemiş, ancak güçlü finansal sistem sayesinde ülke hızlı toparlanmıştır. 2010 ve 2011’de kaydedilen yüksek büyüme oranları, Türkiye’nin krizden görece güçlü çıkmasını sağlamıştır.
- iv. 2014–2019: Bu dönemde Türkiye’nin ekonomik ilerlemesi, iç ve dış koşullardaki değişimler ve ekonomik reformların kesintiye uğraması nedeniyle yavaşlamıştır. 2016’daki darbe girişimi ve siyasi belirsizlikler, yatırımcı güvenini ve döviz kurlarını olumsuz etkilemiştir (Kubilya, 2022). Büyüme oranları negatife dönmüştür.
- v. 2020–2023: Yüksek enflasyon, kur değer kaybı ve ticaret ortaklarıyla gerilimler, Türkiye’nin ekonomik kırılganlığını artırmıştır. COVID-19 pandemisi de mevcut baskıları şiddetlendirmiştir (World Bank, 2023b). Bu dönemde kişi başına düşen GSYİH toparlansa da önceki zirvelerin gerisinde kalmıştır.

Türkiye’nin son otuz yıllık ekonomik seyri, yapısal zorluklar, reformlar ve dışsal etkilerin karmaşık etkileşimiyle şekillenmiştir. 1990’lar, yüksek enflasyon ve istikrarsızlıkla tanımlanmış; bu süreç bankacılık ve finans sektöründe kritik

reformları tetiklemiştir. 2000’ler, özel sektör yanlısı politikalar ve artan yabancı yatırımlarla güçlü büyüme getirmiştir. Küresel krizi görece iyi atlatan Türkiye, sonraki yıllarda içsel istikrarsızlıklar ve değişen dış koşullar nedeniyle ivme kaybetmiştir. **Politik belirsizlikler, ticari sorunlar ve yarım kalan reformlar,** büyümeyi olumsuz etkilemiştir. COVID-19 krizi bu sorunları ağırlaştırmıştır. Bu dalgalı ekonomik performans, kalıcı yapısal reformların, makroekonomik istikrarın ve iç-dış ekonomik gelişmelere karşı proaktif stratejilerin önemini vurgulamaktadır.

2.4.4. Hükümet Politikaları ve Desteği

Türkiye’nin Güney Afrika ile Yayımlanmış Politika Belgeleri ve İkili Anlaşmalarının Analizi

Bu bölüm, Türkiye’nin Afrika ülkeleriyle imzaladığı anlaşmalar ve politika belgelerinde Güney Afrika’nın özgün rolüne odaklanmaktadır. Özellikle, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından **1998’de yayımlanan Afrika Açılım Eylem Planı** bu bağlamda kritik öneme sahiptir. Daha önce Afrika’ya yönelik girişimler olsa da 1998 tarihli bu plan Türkiye’nin kıtaya yönelik ilk kapsamlı stratejisi olmuştur. Bu planın ardından Güney Afrika, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda stratejik bir bölgesel pazar olarak tanımlanmış ve kısa sürede doğrudan ikili adımlar atılmıştır.

Güney Afrika’nın merkezi rolü, 23 Haziran 2000’de Ankara’da imzalanan Türkiye–Güney Afrika İstişareler Protokolü ile resmîyet kazanmıştır. Dokuz maddeden oluşan bu anlaşma, ikili ilişkilerin kapsamlı biçimde geliştirilmesi niyetini

ortaya koymuş; uluslararası alanda faaliyetlerin koordinasyonu, dışişleri bakanlıkları arasındaki istişareler, bilgi paylaşımı ve devlet kurumları ile diğer birimler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine yönelik temel iş birliği noktalarını belirlemiştir.

14 Ekim 2003'te ise Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Güney Afrika Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Polis İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. On üç maddeden oluşan bu anlaşma, yolsuzluk, organize suç ve terörizm gibi suçlarla mücadelede odaklanmakta; karşılıklı yardımlaşma sınırları, personel eğitimi ve suçların önlenmesi ile soruşturulmasına yönelik teknik uzmanlık değişimini içermektedir. İlgili parlamento komisyonuna incelenmek ve raporlanmak üzere sunulan taslağın "Gerekçe" bölümünde, ikili ilişkilerin geç kurulmasına dair şu ifadeler yer almıştır:

"İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Güney Afrika Cumhuriyeti'nde (GAC) 'beyaz' azınlık hükûmetinin Apartheid politikasını uygulaması nedeniyle ülkemiz ile GAC arasında resmî ilişki kurulmamış, GAC Hükûmeti'ni kınayan tüm BM kararları desteklenmiştir. Ülkede Apartheid rejiminin sona ereceği 1990'da anlaşıldıktan sonra 1994 yılında Pretorya'da büyükelçilik açılarak resmi ilişkiler tesis edilmiştir.

Bu nedenle, GAC ile siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerimizi geliştirmek ve güçlendirmek için ikili anlaşmalar ancak son yıllarda yapılmış ve yapılmaktadır."

2003 yılında uygulamaya konulan Afrika Ülkeleri ile Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi, şu hedefleri içermektedir:

- Türk küçük ve orta ölçekli işletmelerinin Afrika pazarlarına girişini kolaylaştırmak,
- Türk sanayisinin hammadde ve yarı mamulleri makul maliyetlerle doğrudan tedarik etmesini sağlamak,
- Türk yatırımlarını Afrika'da teşvik ederek kilit sektörlerde rekabet gücünü artırmak,
- Türk inşaat, danışmanlık ve mühendislik firmalarının Afrika'daki pazar payını genişletmek.

2005 yılı, Türkiye-Afrika ilişkilerinde dönüm noktası olmuştur. Türkiye bu yılı "Afrika Yılı" ilan ederek Afrika Açılım Planı'nı toplumsal düzeyde tanıtmış ve girişime geniş katılım sağlamayı amaçlamıştır. 2008'de Afrika Birliği tarafından "stratejik ortak" olarak tanınmasıyla Türkiye'nin kıtadaki angajmanı kurumsallaşmıştır. Bunu sırasıyla 2009, 2014 ve 2021'de gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Zirveleri izlemiştir; dördüncüsünün 2026'da yapılması planlanmıştır. Ayrıca 2023'te dördüncüsü düzenlenen Türkiye-Afrika İş ve Ekonomi Forumları, ikili ilişkilerin gelişimine katkı sunmaya devam etmiştir.

Tablo 1. Türkiye'nin Afrika Kıtası ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile İlişkilerine Dair Resmî Belgeler ve Anlaşmalar

Yıl	Öncelik Alanı	Anlaşma & Hükümet Politikaları
1998	Genel	Türkiye'nin Afrika Açılım Eylem Planı
2000	İkili Genel İlişkiler	Türkiye ve Güney Afrika Arasındaki İstişarelere İlişkin Protokol
2005	Yatırım	Türkiye ve Güney Afrika Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması
2003	Genel Ekonomik İlişkiler	Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesine Yönelik Strateji
2003	Güvenlik	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Güney Afrika Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Polis İşbirliği Anlaşması
2005	Genel	Türkiye'de Afrika Yılı İlan Edilişi
2005	İkili Ekonomik İlişkiler	Türkiye ile Güney Afrika Arasında Çifte Vergilendirmenin Önlenmesine İlişkin Anlaşma
2005	İkili Ticaret	Türkiye ve Güney Afrika Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması
2005	İkili Ticaret	Türkiye ve Güney Afrika Gümrük İşbirliği Anlaşması
2008	Genel	Türkiye, Afrika Birliği'nin stratejik ortağı olarak resmen tanındı
2008	İkili Ekonomik İlişkiler	Güney Afrika-Türkiye Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) ilk toplantısı
2012	Ticaret Güvenliği	Türkiye ile Güney Afrika Arasında Mali Suçların Soruşturulmasında İşbirliği Anlaşması
2014	İkili Ekonomik İlişkiler	İkinci KEK toplantısı
2017	İkili Ekonomik İlişkiler	Üçüncü KEK toplantısı

Türkiye'nin Afrika Açılımı Eylem Planı, önemli sonuçlar doğurmuş ve gelişimini sürdürmüştür. Güney Afrika'nın bölgeye açılan bir kapı olarak konumu, çeşitli anlaşmalarda ve politika belgelerinde açık biçimde ifade edilmiştir. Güney Afrika her zaman zirvelerde veya forumlarda adıyla anılmasa da ticaret hacmindeki artış ve ikili iş birliğinin güçlenmesi gibi pratik sonuçlar, stratejik önemini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

2003 Stratejisi ve 2005 Afrika Yılı Planı üzerine inşa edilen çerçevede, kıtanın en gelişmiş ekonomisi olan Güney Afrika; yüksek kişi başına düşen geliri, ileri bankacılık sistemi ve liman, bankacılık hizmetleri ile ulaşım altyapısı sayesinde Güney Afrika'ya ve bölgeye açılan kapı rolüyle kritik bir ortak olarak tanımlanmıştır.

Bu dönemdeki önemli dönüm noktalarından biri, 3 Mart 2005'te imzalanan Türkiye-Güney Afrika Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması olmuştur. Anlaşmanın temel amacı, ikili ticareti geliştirmek için karşılıklı ticari angajmanı teşvik etmek ve gerekli tedbirleri almak yoluyla ticari ve ekonomik ilişkileri güçlendirmektir. TBMM komisyon raporunun "Gerekçe" bölümünde, Türkiye'nin Afrika ile ekonomik bağları güçlendirmeye yönelik stratejik yaklaşımı vurgulanmış, ayrıca 2004 yılı itibarıyla Türkiye-Güney Afrika ticaret hacimleri belirtilerek bu hacmin artırılmasına yönelik diplomatik çabaların altı çizilmiştir. On beş maddeden oluşan bu anlaşma şu hususlara odaklanmıştır:

- Vize ve gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması,
- Ticareti teşvik etmek ve destekleyici düzenlemeler getirmek,

- İkili ticareti kolaylaştıracak ödeme düzenlemeleri oluşturmak.

ve yolcu akışını kolaylaştırmayı, gümrükle ilgili suçlarla mücadele ve büyüyen ekonomik bağları desteklemeyi hedeflemektedir.

Türkiye-Güney Afrika ekonomik ilişkilerinde birdiğer önemli gelişme, 2005 Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması ile **Karma Ekonomik Komisyon'un (KEK)** kurulması olmuştur. Bu mekanizma, ikili ekonomik angajmanı güçlendirmeye yönelik ilk kurumsal yapı niteliğindedir. 1 Nisan 2008'de Pretorya'da gerçekleştirilen ilk KEK toplantısı, tekstil, mücevher işleme, altın, otomotiv parçaları, enerji, turizm, inşaat hizmetleri ve altyapı gibi **kilit sektörlerde iş birliği alanlarını** belirleyen ortak bir bildirge ile sonuçlanmıştır. Ayrıca, gelecekte bir serbest ticaret anlaşması ihtimali üzerine istişareler başlatılmıştır.

Takip eden yıllarda yeni KEK toplantıları yapılmış, üçüncüsü 4-5 Ekim 2017 tarihlerinde düzenlenmiştir. Ancak bu toplantının resmi kayıtları veya sonuçları kamuya açıklanmadığından, alınan kararlar ve devamındaki uygulamalar konusunda şeffaflık sınırlı kalmıştır. Taraflar JEC çerçevesinde ekonomik diyalogu sürdürme isteğini dile getirmiş olsa da kurumsal angajmanın hızı sınırlı olmuş ve bu mekanizmanın potansiyelini en üst düzeye çıkarabilmek için yenilenen bir dikkat gerekliliği ortaya çıkmıştır.

İkili ekonomik mekanizmalar arasında, 2012'de imzalanan Mali Suçlar Araştırmalarında İşbirliği Anlaşması da bulunmaktadır. Bu anlaşma, kara para aklama ve terörizmin finansmanı gibi mali suçlarla mücadeleye verilen önemi göstermektedir.

Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

Anlaşma, finansal istihbaratın değişimini ve ekonomik suçlara karşı ortak önlemlerin uygulanmasını öngörmekte, böylece ikili ilişkilerin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu çerçeve, Türkiye'nin Güney Afrika ile ekonomik ilişkileri stratejik öncelik haline getirdiğini ve iş birliğini farklı sektörlerde kurumsallaştırma çabalarını göstermektedir. Ticaretin kolaylaştırılmasından mali suçların önlenmesine uzanan bir dizi ikili anlaşma, ilişkilerin geliştirilmesine temel oluşturmuş; ancak uygulama hızı ve kurumsal takip mekanizmaları sınırlı kalmıştır. Bir sonraki bölümde, Güney Afrika'nın bu ilişkilere yönelik resmî yaklaşımı değerlendirilecek ve Türkiye için ortaya çıkan yeni fırsatlar ele alınacaktır.

Güney Afrika'nın Ekonomik İlişkilere Resmî Bakışı ve Türkiye'nin Olası Fırsatları

Güney Afrika'nın 2013–2030 dönemini kapsayan Ulusal Kalkınma Planı (NDP), yoksulluğun ortadan kaldırılması, eşitsizliğin azaltılması ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasını amaçlayan kapsamlı bir yol haritası ortaya koymaktadır. Bu vizyonun merkezinde, Güney Afrika'nın genişletilmiş uluslararası ticaret, doğrudan yabancı yatırım ve büyük ölçekli altyapı projeleri yoluyla küresel ölçekte etkin bir aktör olarak yeniden konumlandırılması hedefi yer almaktadır. Plan, SADC ve SACU gibi bölgesel entegrasyon platformlarının yalnızca bölgesel araçlar değil, küresel ekonomik bütünleşmeye açılan stratejik kapılar olarak kullanılmasına vurgu yapmaktadır.

Güney Afrika'nın gelişen uluslararası ortaklıkları, bu daha geniş hedefi yansıtmaktadır. Avrupa Birliği (AB) ile yürütülen AB–SADC Ekonomik Ortaklık Anlaşması, **Avrupa pazarlarına tercihli erişim** sağlamış ve özellikle kırsal kalkınmanın merkezinde yer alan **tarım ve işlenmiş gıda** gibi kilit sektörlerde değer zinciri gelişimini teşvik etmiştir. Benzer şekilde, Güney Afrika'nın en büyük ikili ticaret ortağı olan Çin ile ekonomik ilişkileri, **Çin–Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC)** gibi mekanizmalarla güçlendirilmiştir. Bu ilişkiler altyapı, enerji ve telekomünikasyon alanlarında önemli yatırımları beraberinde getirmiş olsa da ticaret dengesi ve teknoloji transferi konularında daha fazla eşitlik çağrılarını da artırmıştır.

Hindistan da özellikle **ilaç, otomotiv üretimi ve bilişim teknolojileri (BT)** hizmetleri alanlarında önemli bir ortak olarak öne çıkmıştır. Hindistan–Brezilya–Güney Afrika Diyalog Forumu (IBSA), BRICS kadar güçlü bir görünürlüğe sahip olmasa da demokratik yönetim ve kalkınma konularında iş birliği için bir platform sunmaktadır. **Rusya** ise Güney Afrika ile **savunma, enerji iş birliği ve nükleer enerji** görüşmeleri aracılığıyla etkileşim kurmakta; güvenlik ve stratejik kaynaklara ilişkin ortak çıkarları öne çıkarmaktadır.

Eş zamanlı olarak, Güney Afrika geleneksel ortakların ötesinde çeşitlendirilmiş angajman politikası izlemiştir. **BAE ve Suudi Arabistan** gibi Körfez ülkeleriyle ilişkiler **enerji güvenliği ve helal sertifikalı ihracat** gibi alanlarda genişlemiş; egemen varlık fonlarının Güney Afrika lojistik altyapısına ilgisiyle desteklenmiştir. Latin Amerika ile ilişkiler—özellikle yeni gelişmekte olan **Mercosur–SACU**

anlaşması üzerinden—ülkenin **tarımsal sanayi iş birliği ve biyoteknoloji inovasyonuna** yönelik ilgisini yansıtmaktadır.

Bu çok boyutlu manzara içerisinde Türkiye, umut verici ve çoğu kez yeterince değerlendirilmeyen bir ortak olarak öne çıkmaktadır. NDP’de açık biçimde adı geçmese de 1998’de resmileştirilen ve sonrasında genişletilen Türkiye’nin Afrika’ya yönelik stratejisi, Güney Afrika’nın kalkınma hedefleriyle yakından örtüşmektedir. Türkiye, bir G20 ekonomisi olarak tamamlayıcı sanayi yetenekleri, inşaat, imalat ve lojistikte güçlü özel sektör kapasitesi ve sömürgeci bir geçmişten bağımsız anlatısıyla hegemonya değil, stratejik eşitlik temelinde değer sunmaktadır.

Türkiye’nin Afrika ile angajmanı; 44 Afrika ülkesinde açtığı büyükelçilikleri, Türk Hava Yolları’nın kıtaya geniş bağlantı ağı, TİKA ve Maarif Vakfı gibi kurumların kalkınma faaliyetleri ile daha da derinlik kazanmaktadır. Türkiye’nin yaklaşımı **“karşılıklı kalkınma” ve kapsayıcı büyümeyi vurgulamakta;** bu yönüyle Güney Afrika’nın apartheid sonrası ekonomik vizyonu olan egemenlik ve halk merkezli kalkınma anlayışıyla uyum göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin altyapı, enerji ve mesleki eğitim alanlarındaki kapsamlı uzmanlığı, **Güney Afrika’nın ekonomik çeşitlenme ve yerelleştirilmiş sanayileşme** hedefleriyle örtüşmektedir. Özellikle mesleki eğitim, Siyah Ekonomik Güçlendirme (Black Economic Empowerment) stratejisini desteklemek için en uygun alan olarak öne çıkmakta (Öztürk, 2022); bu çerçevede iki ülkenin istihdam otoriteleri arasında teknik iş birliği anlaşması yapılabileceği

değerlendirilmektedir.

İkili ilişkilerin ötesinde, **Güney Afrika’nın çok taraflı kimliği**—özellikle BRICS’in kilit bir üyesi olarak—**Türkiye’nin Küresel Güney odaklı yükselen dış politikası için değerli bir muhatap** konumundadır. 2010’da BRICS’e katılan Güney Afrika, bloktaki tek Afrika temsilcisi olarak kıtanın önceliklerini küresel ekonomi ve yönetim platformlarında dile getirme imkânı kazanmıştır. BRICS aracılığıyla Güney Afrika, IMF, Dünya Bankası ve BM Güvenlik Konseyi gibi uluslararası kurumlarda reform yapılması çağrılarını tutarlı bir şekilde savunmuş, bu yaklaşımını Güney–Güney iş birliği ve kapsayıcı kalkınmaya yönelik daha geniş taahhüdüyle uyumlu hâle getirmiştir. Türkiye’nin uluslararası yönetimde yapısal reformlara yönelik “Dünya beşten büyüktür” ve “Daha adil bir dünya mümkündür” gibi sloganlarla dile getirdiği çağrılar, Güney Afrika ile güçlü bir normatif yakınlığı ortaya koymaktadır.

Güney Afrika’nın, Yeni Kalkınma Bankası (NDB) ve Koşullu Rezerv Düzenlemesi (CRA) için erken dönem savunuculuğu, daha adil bir küresel ekonomik mimari şekillendirme konusundaki kararlılığını vurgulamaktadır. 2015’te kurulan NDB, gelişmekte olan ekonomilere altyapı ve sürdürülebilir kalkınma için esnek finansman imkânı sunmuş, eşit oy hakkı ilkesini benimseyerek Bretton Woods kurumlarına bir alternatif oluşturmuştur. Güney Afrika, 2017’de Banka’nın ilk Afrika Bölgesel Merkezi’ne ev sahipliği yaparak kıtasal bir finans merkezi olarak konumunu pekiştirmiştir (Bradlow & Masamba, 2022). Buna paralel olarak başlatılan CRA, Güney Afrika dâhil BRICS üyelerine dış şoklara karşı dayanıklılık sağlayan kolektif bir likidite

Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

mekanizması sunmuş, IMF'ye bağımlılığı azaltarak daha adil bir küresel finans düzenini ilerletmiştir (Cattaneo, Biziwick & Fryer, 2015).

Türkiye her ne kadar üye olmasa da BRICS'e artan bir ilgi göstermekte; bu platformu çok taraflı angajmanlarını çeşitlendirmek ve dış ekonomik politikasını yeniden kalibre etmek için stratejik bir fırsat olarak görmektedir. Batı ile ilişkilerini zedelemekten BRICS'e angaje olmak isteyen Türkiye, gelişmekte olan ekonomilerle bağlarını güçlendirmeyi ve alternatif küresel ekonomik söylemin şekillendirilmesine katılmayı hedeflemektedir. **Jeostratejik konumu, büyük ölçekli ekonomisi ve Avrasya ile MENA pazarlarını birbirine bağlama kapasitesi, Türkiye'yi blok için değerli bir potansiyel ortak hâline getirmektedir.** BRICS ile daha derin angajman—ister resmî mekanizmalar ister sektörel iş birliği yoluyla—Türkiye-Güney Afrika ekonomik ilişkilerini de canlandırabilir. BRICS çerçevesinde güçlendirilecek üçlü iş birliği; ticaretin genişlemesine, ortak yatırım projelerine ve özellikle enerji, altyapı ve dijital teknolojilerde politika koordinasyonunun artmasına yol açabilir.

Her ne kadar Güney Afrika'nın resmî strateji belgeleri Türkiye'yi henüz stratejik ortak olarak tanımlamasa da iki ülke arasındaki yapısal uyumlar, ortak siyasi perspektifler ve örtüşen kalkınma öncelikleri daha yakın iş birliği için güçlü bir gerekçe oluşturmaktadır. Stratejik eşgüdüm—hem ikili düzeyde hem de çok taraflı formatlarda—önemli ekonomik ve diplomatik getiriler sağlayabilir. Artan jeopolitik parçalanma ve değişen ekonomik ittifaklar çağında, karşılıklı saygıya, pragmatik iş birliğine ve ortak

değerlere dayalı bir Türkiye-Güney Afrika ortaklığı, Güney-Güney dayanışmasının ve çok kutuplu küresel dönüşümün güçlü bir itici gücü olarak öne çıkabilir.

3. Ekonomik İlişkilerde Karşılaşılan Zorluklar ve Değerlendirilmemiş Fırsatlar

Afrika'da kıta genelinde yaşanan çatışmalar, gıda güvencesizliği, yetersiz eğitim ve sağlık hizmetleri, hızlı nüfus artışı, göç baskıları ve beceri eksiklikleri, kalkınmanın önündeki başlıca engeller arasında yer almaktadır. Dünya Bankası tahminlerine göre Afrika, bu sorunlar nedeniyle mevcut potansiyelinin yalnızca %40'ını gerçekleştirebilmektedir. **Yoksulluk, yetersiz sanayileşme, inovasyon açığı, çevresel bozulma, enerji yetersizlikleri, temiz su ve sanitasyona erişim eksikliği ile toplumsal eşitsizlikler** özellikle Sahra Altı Afrika'da, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda kritik sorunlar olarak devam etmektedir. Ayrıca kıta, yıllık 100 milyar ABD dolarını aşan altyapı finansman açığı ile karşı karşıyadır (African Development Bank Group, 2022).

Kıta içi ekonomik işbirliği kritik önem taşımaktadır; ancak Afrika, dünya genelinde en düşük bölge içi ticaret oranına sahiptir ve toplam ticaretinin yalnızca %12'sini kıta içi ticaret oluşturmaktadır. Bu oran Asya'da %50, Avrupa'da ise %70'tir. Ayrıca lojistik ve altyapı yetersizlikleri, Afrika içindeki nakliye maliyetlerini dramatik biçimde artırmakta ve Çin gibi uzak ülkelerden yapılan sevkiyatları daha ekonomik kılmaktadır. Bu eksiklikler, yatırım çekiciliğini sınırlamakta ve gerekli altyapı ile lojistik ağlarının kurulmasını engellemektedir.

Bir diğer kritik sorun zayıf dijital bağlantıdır. Afrikalıların yalnızca %51'i internete erişime sahip olup bu oran küresel ortalamanın (%68) oldukça altındadır. Dahası, 54 Afrika ülkesinden 12'sinde internet penetrasyonu %25'in altındadır (Statista, 2025). Kıta genelinde dijital altyapının güçlendirilmesi, yalnızca küresel bağlantı standartlarını yakalamak için değil; aynı zamanda ekonomik, sağlık, kültürel ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesi açısından da hayati önemdedir. Güney Afrika'da ise koşullar daha elverişlidir; nüfusun yaklaşık %78,9'unun internete bağlı olduğu tahmin edilmektedir (HelloYes Marketing, 2025). Her ne kadar nüfusun beşte biri çevrimdışı olsa da, altyapı hızlı bir gelişim sürecindedir.

Güney Afrika, kıtanın en gelişmiş ekonomisi ve bölgesel lideri konumuna rağmen, ciddi kalkınma sorunlarıyla karşı karşıyadır. **Göç baskıları, yüksek işsizlik, suç oranları ve sağlık ile teknoloji alanlarındaki beceri eksiklikleri** kapsayıcı büyümenin önündeki önemli engellerdir. Eğitim, mevzuat ve kamu yönetimindeki yapısal zayıflıklar ile Ar-Ge'ye yapılan kronik yetersiz yatırımlar, **inovasyon ve rekabetçiliği daha da sınırlamaktadır**. Araştırma ve inovasyona düşük yatırım, teknolojik ilerlemeyi ve ekonomik büyümeyi engellemekte, benzer şekilde Türkiye'yi de etkileyerek her iki ülkeyi orta gelir tuzağı riskine sürüklemektedir.

Güney Afrika'nın işsizlik oranı %35'e yaklaşırken, kamu borcunun GSYİH'ye oranı %80'e çıkmıştır. IMF'nin 2013'te borç oranının 2020'ye kadar %40'a düşürülmesi yönündeki uyarılarına rağmen, ülkenin kredi derecelendirmeleri büyük derecelendirme

Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

kuruluşları tarafından on yılı aşkın süredir yatırım yapılabilir seviyenin altında seyretmektedir. **Türkiye’de ise yüksek enflasyon, kur değer kaybı** ve cari açık, benzer şekilde yabancı yatırımları caydırmaktadır (Trading Economics, t.y.).

Türkiye’nin Afrika ile ve özelde Güney Afrika ile stratejik ortaklık politikası benimsemesi; diplomatik misyonların güçlendirilmesi, ticaret müşavirleri ve ticaret ataşelerinin atanması, ikili ilişkileri önemli ölçüde derinleştirmiştir. Üst düzey ziyaretler, bakanlık düzeyinde temaslar ve ekonomik forumlar, iş birliğini daha da geliştirmiştir. Sahra Altı Afrika’nın lojistik ve ekonomik merkezi olarak tanınan Güney Afrika, Türk iş insanları tarafından cazip bir yatırım üssü olarak görülmektedir. **Madencilik ekipmanları, yenilenebilir enerji ve enerji altyapısı gibi kilit sektörlerde faaliyet gösteren dört Türk iş temsilcisiyle yapılan görüşmeler**, Türkiye’nin Güney Afrika’daki artan varlığını doğrulamaktadır.

Görüşmelere göre, **Türk yatırımcıların pratik çözümleri ve esnek iş yaklaşımları**, bölgedeki varlıklarını güçlendirmiştir. Bunun en dikkat çekici örneklerinden biri, Koç Grubu’nun DEFY markasına yaptığı yatırımdır. Bu tanınmış beyaz eşya markası, bugün yaklaşık 600 yerel işçiyi istihdam etmekte ve Güney Afrika’nın ötesinde Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) bölgesine hizmet vermektedir. Türk otomotiv ve yedek parça firmaları da yerel üretim yapmakta; yüksek teknoloji sektörleri giderek daha görünür hâle gelmektedir. 2011’de kurulan ASELSAN Güney Afrika, yalnızca şirketin kıta genelindeki operasyonlarını desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda Türkiye’deki merkezle

koordineli olarak tasarım ve Ar-Ge projelerine katkı sunmaktadır. Şirket, Güney Afrikalı mühendislere istihdam sağlamanın yanı sıra kapasite geliştirmeye yönelik eğitimler vermekte ve yerel sanayi gelişimini ile teknoloji transferini desteklemektedir.

Bununla birlikte, kurumsal farklılıklar ve bürokratik engeller, ikili ticaret ve yatırımların tam potansiyeline ulaşmasını engellemektedir. Aile şirketleri şeklinde faaliyet gösteren Türk firmaları, Güney Afrika’nın kurumsal kültürüne uyum sağlamakta zorluk çekebilmektedir. Ayrıca, güçlü sendikalar işçi haklarını koruma ve adil çalışma koşullarını sağlama açısından yapıcı bir rol oynamakla birlikte, bazı yatırımcıların gözünde **operasyonel esneklik ve maliyet rekabetçiliği konusunda endişeler yaratabilmektedir**. Yabancı firmalar ayrıca **yüksek liman ücretleri, uzun standartlaştırma ve sertifikasyon süreçleri** ile Eximbank benzeri ihracat finansman mekanizmalarının bulunmaması gibi gümrük işlemlerini zahmetli bulmaktadır. Görüşmeciler, Türk mallarının Avrupa ürünlerine kıyasla çok daha yüksek tarifelere tabi olduğunu, bunun rekabet gücünü azalttığını ve lojistik maliyetlerle birleşerek operasyonel maliyetleri artırdığını ifade etmiştir.

Türkiye açısından özel bir endişe konusu ise **Fetullahçı Terör Örgütü’nün (FETÖ) Güney Afrika’daki varlığı ve faaliyetleridir**. 15 Temmuz 2016’daki darbe girişimini organize eden bu ağ, Türk hükümeti tarafından; sınır aşan örgütsel yapısı, mali ağları ve nüfuz operasyonları nedeniyle güvenlik riski olarak görülmektedir. Türkiye, partner ülkelerin iç aktörleri yönetme konusundaki egemenlik yetkilerini kabul etmekle birlikte, FETÖ bağlantılı

yapıların Güney Afrika'da varlığını sürdürmesini ikili ilişkiler açısından hassas bir mesele olarak değerlendirmektedir. Bu durum, karşılıklı güven ve güvenlik iş birliği üzerinde etkiler doğurmakta; ayrıca bu örgütün Türkiye'nin diplomatik ve ticari girişimlerini zayıflattığı, Türk firmaları arasındaki **güveni ve iletişimi olumsuz etkileyerek** iş potansiyeline zarar verdiği rapor edilmektedir.

Güney Afrika'nın kalıcı **altyapı sorunları**, özellikle 2023 yılında 300 günü aşan elektrik kesintileri, ekonomik faaliyetleri ciddi biçimde aksatmaktadır. Devlete ait elektrik kurumu Eskom'un devam eden sorunları, **kronik yetersiz yatırım ve yönetim müdahalelerini** gözler önüne sermektedir. Güvenlik, ekonomik istikrar ve toplumsal istikrara dair daha geniş kaygılar da

yatırım ortamını olumsuz etkilemektedir. Güney Afrika'daki artan güvenlik sorunları ve **Türkiye'nin karşı karşıya olduğu jeopolitik hassasiyetler** hem iç istikrarın korunmasında hem de bölgesel entegrasyon çabalarının ilerletilmesinde kayda değer zorluklar doğurmaktadır. Azalan ekonomik fırsatların tetiklediği göç hareketleri, **eşitsizlikleri ve yabancı düşmanlığını** artırarak **toplumları** istikrarsızlaştırmaktadır. Bununla birlikte, her iki ülke de birbirini tamamlayan kapasitelere sahiptir. Güney Afrika, Afrika'da barışı koruma faaliyetlerinin başlıca aktörlerinden biri olurken; Türkiye güçlü güvenlik kurumlarına ve büyüyen bir savunma sanayisine sahiptir. **Savunma ve güvenlik alanlarında daha ileri iş birliği**—özellikle teknoloji transferi ve ortak girişimler aracılığıyla—her iki ülkenin de bölgesel rollerini güçlendirebilir.

Yatırım Zorlukları & Fırsatları	
Güney Afrika'da Türkiye	Türkiye'de Güney Afrika
Zorluklar	Zorluklar
- Bürokrasi & organizasyonel farklılıklar. - Güçlü sendikalar, işçi katılıkları. - AB mallarına kıyasla yüksek tarifeler. - Gümrük gecikmeleri, yüksek liman ücretleri, Eximbank desteğinin olmaması. - Altyapı eksiklikleri (2023'te 300'den fazla gün kesinti). - Güvenlik endişeleri & FETÖ bağlantılı ağlar.	- Düzenleyici karmaşıklık, değişen kurallar. - Döviz oynaklığı & finansal riskler. - Jeopolitik hassasiyetler & kutuplaşma. - Hassas sektörlerde (özellikle finans) pazara erişim kısıtlamaları.
Fırsatlar	Fırsatlar
<i>Tamamlayıcı ticaret: otomotiv, makine, mineraller, tarımsal işleme.</i> <i>BİT ve dijital yönetim çözümleri.</i> <i>Savunma/güvenlik iş birliği potansiyeli.</i>	<i>Gümrük Birliği aracılığıyla AB-Asya merkezi olarak Türkiye.</i> <i>Büyük tüketici pazarı (85+ milyon).</i> <i>Tarımsal işleme, yenilenebilir enerji, turizm, dijital teknoloji.</i> <i>Madencilik ve tedarik zinciri ortaklıkları.</i>

Ekonomik İşbirliği için Bir Politika Çerçevesi

Türk iş insanları, bu rapor kapsamında çeşitli uygulanabilir öneriler sunmuştur. Öncelikle, gümrük vergisi yüklerini azaltmak için **bir Serbest Ticaret Anlaşması yapılmasının gerekliliği** vurgulanmış; rekabetçiliği artırmak amacıyla yerel üretim veya montaj hatlarının kurulması önerilmiştir. Ayrıca, paydaşların **Güney Afrika'yı yalnızca bir pazar değil, uzun vadeli bir ortak olarak gören** stratejiler geliştirmesi; yerel istihdamı destekleyen, sürdürülebilir üretime yatırım yapan ve uzun vadeli iş birliğine dayalı yaklaşımlar benimsemesi gerektiği ifade edilmiştir. Yatırımcıların ürün çeşitlendirmesine gitmesi ve pratik, çözüm odaklı yöntemler benimsemesi teşvik edilmektedir. Enerji, gıda ve otomotiv sektörleri—özellikle yenilenebilir ve sürdürülebilir teknolojiler—**yüksek potansiyelli alanlar** olarak öne çıkmaktadır. Yerel güvenlik sorunları dikkate alındığında, savunma sanayii iş birliği (ASELSAN'ın artan görünürlüğüyle birlikte) stratejik açıdan önemli görülmektedir.

Mevcut **ikili çerçeveler**—2005 tarihli Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması ile Gümrük İşbirliği Anlaşması—kurumsal destek sağlasa da **düzensiz uygulamaları** düzenli ve etkin Ortak Ekonomik Komisyon toplantıları ve parlamentolar arası dostluk gruplarıyla desteklenmelidir. Ayrıca, FETÖ'nün yıkıcı faaliyetlerini önlemeye yönelik etkin devlet politikaları ve Türk otoriteleri ile iş çevreleri arasındaki koordinasyonun geliştirilmesi hayati önemdedir.

Karşılıklı gümrük anlaşmalarının tesis edilmesi için diplomatik çabaların güçlendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Böyle bir anlaşma sağlanana kadar, Türk hükümetinin Güney Afrika'da yerel

üretim tesisleri kurulmasını teşvik edecek destek ve teşvikler sağlaması tavsiye edilmektedir. Uzun vadeli güven tesis etmek için **eğitim ve teknoloji transferine** odaklanan projeler geliştirilmelidir. Bölgede Türk yatırımlarının görünürlüğünü artırmak için daha **sık iş forumları, ticaret fuarları ve ikili iş toplantıları** düzenlenmelidir. Ayrıca Türkiye'nin, Güney Afrika'daki Müslüman toplulukla ilişkilerini güçlendirerek yerel siyasi ve ekonomik dinamiklere dair daha derin bir anlayış geliştirebileceği de önerilmiştir.

Türkiye'nin altyapı geliştirme, eğitim ve lojistik entegrasyonundaki kanıtlanmış kapasitesi, Güney Afrika'nın ekonomik çeşitlendirme gündemi ve kıtasal liderlik rolünü tamamlamaktadır. Aynı zamanda Güney Afrika'nın çok taraflı platformlardaki güvenilirliği ve kıta genelinde bir "açılım kapısı" konumu, Türkiye'ye Afrika ve Küresel Güney ile daha derin angajman için stratejik bir zemin sunmaktadır.

Geleceğe bakıldığında, Türkiye-Güney Afrika ekonomik ilişkilerinin potansiyelini somut sonuçlara dönüştürmek; sürdürülebilir siyasi irade, hedefe yönelik politika müdahaleleri ve tutarlı kurumsal angajman gerektirmektedir. Her iki ülke de yapısal engelleri azaltmaya, düzenleyici çerçevelerini uyumlaştırmaya ve ikili ticareti kolaylaştırıcı araçları geliştirmeye odaklanmalıdır. Ortak girişimlerin teşviki, ortak yatırım mekanizmalarının oluşturulması ve yenilik platformlarının paylaşılması, **keşfedilmemiş pazar fırsatlarını ortaya çıkarabilir**. Ayrıca beceri geliştirme, yerel katma değer yaratma ve kapsayıcı büyüme gibi daha geniş kalkınma hedeflerinin

ekonomik iş birliği gündemine entegre edilmesi, ortaklığın stratejik değerini artıracaktır. Türkiye, Güney Afrika'yı yalnızca ticari bir destinasyon değil, bölgesel kalkınmada iş birliği ortağı olarak konumlandırarak Afrika'nın dönüşüm sürecinde uzun vadeli bir aktör hâline gelebilir. Benzer şekilde Güney Afrika da Türkiye'nin Avrasya bağlantılarını, sanayi kapasitesini ve diplomatik deneyimini kullanarak kendi küresel konumunu güçlendirebilir. Ticaret, güvenlik ve kalkınma alanlarında stratejik uyum, daha dirençli, adil ve ileriye dönük bir ikili ilişkiyi temellendirebilir.

Bu bağlamda, iş birliği alanlarını tespit edecek, atılacak adımları izleyecek ve karşılıklı çıkarlar için lobi faaliyetleri yürütecek düzenli toplanan bir konsey kurulması önerilmektedir. Sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlarca desteklenecek böyle bir konsey, ikili ekonomik ve siyasi ilişkiler üzerine **kamusal tartışmaların** sürmesini sağlayabilir. Böylelikle Güney Afrika ile Türkiye arasındaki iş birliğini geliştirmek için bir platform oluşturulabilir. İlişkilerin tüm potansiyelini açığa çıkarmak için yenilenen **siyasi irade** ve **idari koordinasyon** gereklidir. Güney Afrika'nın kamu-özel sektör ortaklıkları, yenilenebilir enerji yatırımları ve dijital altyapı konularına odaklanması, bu alanlarda deneyimli Türk firmaları için geniş fırsatlar sunmaktadır.

4. Çıkarımlar ve Politika Önerileri

Türkiye ve Güney Afrika arasındaki gelişen ilişki—her ikisi de bölgesel ölçekte etkili ve Küresel Güney'de dayanışmayı artırmayı hedefleyen iki ekonomi olarak—ticaret, yatırım, stratejik politika uyumu ve çok taraflı diplomasi temelli çok boyutlu bir ortaklığın temelini atmıştır. Ancak bu ilişkinin tüm potansiyelinin hayata geçirilebilmesi, karşılıklı iyi niyet ve stratejik niyetlerin yapısal, kurumsallaşmış ve pragmatik iş birliğine dönüştürülmesini gerektirmektedir. Aşağıdaki politika çıkarımları ve öneriler, bu raporun kapsamlı bulgularına dayanmakta olup, her iki ülkenin sosyo-ekonomik bağlamlarına hem uygulanabilir hem de uyumlu olacak şekilde tasarlanmıştır.

I. Kurumsal Çerçevelerin Canlandırılması: Sembolik Platformlardan Stratejik Mekanizmalara

Çıkarım: Türkiye ve Güney Afrika güçlü bir ikili anlaşma tabanı ve örtüşen çok taraflı vizyonlara sahip olsalar da kurumsal mekanizmalar tam anlamıyla etkinleştirilememiştir. Düzensiz işleyen Ortak Ekonomik Komisyon (JEC) toplantıları ve sınırlı takip mekanizmaları, uzun vadeli planlamayı kısıtlamaktadır. Her iki ülkenin de küresel yönetişimi yeniden dengeleme hedefleri—Güney

Afrika için BRICS ve Afrika Birliği, Türkiye için ise Küresel Güney gündemi—uyumlu hale getirilmeyi bekleyen fırsatlar sunmaktadır.

Öneriler:

- **Türkiye-Güney Afrika Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmalı;** bakanlık düzeyinde eşbaşkanlıkla yılda bir toplanmalı ve enerji, imalat, finans, eğitim, tarım ve dijitalleşme gibi kilit sektörlerde çalışma gruplarıyla desteklenmelidir.
- Sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar ve özel sektör paydaşları sürece dâhil edilerek **ikili ilişkilere dair kamusal tartışmaların sürdürülmesi** ve iş birliği için platform sağlanması teşvik edilmelidir.
- **KEK’e, performansı değerlendiren,** darboğazları tespit eden ve ölçülebilir çözümler öneren düzenli ilerleme **raporları hazırlama** görevi verilmelidir.
- Dışişleri bakanlıkları ile ticaret/yatırım teşvik kurumları arasında **düzenli koordinasyon** sağlanarak öncelikler uyumlaştırılmalı ve taahhütlerin takibi yapılmalıdır.
- BM, DTÖ ve IMF gibi **küresel yönetim reformları** bağlamında pozisyonlar, ikili diplomatik istişarelerle koordine edilmelidir.
- **Türkiye’nin,** kalkınma finansmanı, adil ticaret ve kapsayıcı büyüme konularında iş birliğini genişletmek için **BRICS+’a** diyalog ortağı veya gözlemci olarak **dâhil edilmesi desteklenmelidir.**
- Gıda güvenliği, yenilenebilir enerji, iklim değişikliği ve pandemi hazırlıkları gibi konularda ortak stratejiler geliştirmek amacıyla

düşünce kuruluşlarını, sivil toplumu ve politika kurumlarını bir araya getiren yıllık bir **Türkiye-Güney Afrika Küresel Güney Kalkınma Diyaloğu** başlatılmalıdır.

II. Sektörel Uyum Yoluyla Ticaret Tamamlayıcılığının Artırılması

Çıkarım: İkili ticaret, sınırlı sayıda ürün grubunda yoğunlaşmaya devam etmekte ve önemli tamamlayıcılık potansiyelleri henüz değerlendirilememektedir. Tarımsal işleme, gıda ürünleri ve perakende zincirleri gibi alanlar, her iki ülkenin de Avrupa dahil diğer ortaklarla yürüttüğü ticarete kanıtlanmış sinerjilere rağmen yeterince keşfedilmemiştir. Güney Afrika’daki perakende sektöründeki yüksek yoğunlaşma—ve Türkiye’de de benzer şekilde ortaya çıkan eğilimler—yeni girişleri sınırlayabilmekte, fakat aynı zamanda yatırım fırsatları da sunmaktadır.

Öneriler:

- Karşılaştırmalı üstünlük alanlarında **sektöre özgü ticaret kolaylaştırma protokolleri müzakere edilmelidir:** Türkiye için tekstil, beyaz eşya, savunma teknolojileri, dijital hizmetler ve tüketici elektroniği; Güney Afrika için mineraller, işlenmiş metaller, tarımsal ürünler, yeşil enerji bileşenleri ve tarımsal işleme.
- Özellikle KOBİ’lere fayda sağlayacak şekilde, tarife dışı engellerin kaldırılmasına, gümrük prosedürlerinin sadeleştirilmesine ve standart uyumuna teknik destek sağlanmasına odaklanan bir **“Karşılıklı Pazar Erişimi**

İnisiyatifi” başlatılmalıdır.

- Perakende, özellikle de süpermarket zincirleri, tüketim mallarına pazar erişimini genişletmek için **potansiyel yatırım ve iş birliği alanı olarak belirlenmelidir.**
- Pazar yoğunlaşması, tedarik zinciri boşlukları ve yatırım engellerini ele almak amacıyla üst düzey **teknik çalıştaylar** düzenlenmeli; uygulanabilir sektörel iş birliği planları hazırlanmalıdır.
- Ticaret odaları ve ihracat konseyleriyle birlikte **ortak ticaret fuarları, sektörel forumlar ve dijital eşleştirme platformları** organize edilmelidir.
- Öncelikli sektörlerde iş birliğinin ekonomik faydalarını **değerlendiren raporlar** (bu rapor gibi) **hazırlanmalıdır.**

III. İkili Yatırım ve Altyapı Ortaklıklarının Genişletilmesi

Çıkarım:GüneyAfrika,Afrikakıtasınınlojistikmerkezi olmayı hedeflemektedir; ancak süregelen altyapı eksiklikleri bölgesel bağlantıyı sınırlamaktadır. Türkiye’nin özellikle inşaat, lojistik ve dijital altyapı projelerindeki kanıtlanmış kapasitesi Güney Afrika’da yeterince değerlendirilememektedir. Öte yandan, karşılıklı yatırım ilgisi; düzenleyici karmaşıklık, sertifikasyon gecikmeleri, yüksek liman ücretleri ve hukuki belirsizlikler nedeniyle engellenmektedir. Bu durum özellikle Güney Afrika pazarına giriş yapan Türk KOBİ’leri açısından önemli bir zorluk teşkil etmektedir.

Öneriler:

- İstanbul ve Johannesburg’da, yatırımcıları düzenleyici süreçlerde yönlendirecek ve giriş sonrası destek **sağlayacak İkili Yatırım**

Kolaylaştırma Merkezleri kurulmalıdır.

- DBSA ve Türk Eximbank gibi kalkınma bankalarının ortak finanse edilecek **Türkiye–Güney Afrika Altyapı ve Yatırım Fonu** oluşturulmalı; AKSTA öncelikleriyle uyumlu büyük ölçekli projelere sermaye mobilize edilmelidir.
- Türk altyapı firmaları ile Güney Afrikalı kurumlar arasında, **limanlar, demiryolları, enerji şebekeleri, fiber-optik ağlar** gibi stratejik koridorlarda; ayrıca e-ticaret lojistiği ve e-devlet çözümlerinde ortak girişimler önceliklendirilmelidir.
- 2000 tarihli İkili Yatırım Anlaşması’na ek protokol eklenerek, **risk azaltıcı önlemler**, hızlandırılmış uyuşmazlık çözüm mekanizmaları ve KOBİ’ler için kredi garantilerine erişim sağlanmalıdır.
- Türkiye’nin **Eximbank kredi hatları** Güney Afrika’ya özel olarak genişletilmeli ve **Güney Afrika kalkınma finans kurumlarının** Türk liderliğindeki projelere katılımı teşvik edilmelidir.

IV. Beşerî Sermaye Gelişimi ve Teknoloji Transferinin Teşviki

Çıkarım: Beceri uyumsuzlukları, genç işsizliği ve teknik uzmanlık eksiklikleri hem Türkiye’de hem de Güney Afrika’da sanayi verimliliğini ve yatırım sonuçlarını sınırlamaya devam etmektedir. Güney Afrika’da nitelikli Siyahi profesyonel eksikliği, Black Economic Empowerment (Siyah Ekonomik Güçlendirme) programının ilerletilmesi açısından kritik bir zorluk oluşturmaktadır. İki ülkenin mesleki ve teknik eğitimdeki tamamlayıcı güçlü yönlerinden yararlanılması, bu boşlukları giderebileceği

gibi, daha geniş bilgi ve teknoloji transferini de kolaylaştıracaktır.

Öneriler:

- Türkiye Bursları örnek alınarak, sanayi becerileri, lojistik, yeşil teknolojiler ve dijital hizmetlere odaklanan **ikili burs ve mesleki eğitim programları geliştirilmeli**; öncelik partner ülke kurumlarına yerleştirmelere verilmelidir.
- İŞKUR ile Güney Afrika'nın ilgili istihdam kurumu arasında bir **Teknik İşbirliği Çerçevesi** oluşturulmalı; mesleki ve teknik eğitim uzmanlığının paylaşımı, İŞKUR'un aktif işgücü piyasası eğitim modüllerinin tanıtımı, müfredat geliştirme, eğitmen değişimleri ve sektöre özgü beceri programları desteklenmelidir.
- Üniversiteler ve iş dünyası birliklerinin desteğiyle, DEİK, TÜBİTAK ve Güney Afrikalı muhatapları aracılığıyla madencilik otomasyonu, tarım ve yenilenebilir enerjiye yönelik teknolojilerin ortak geliştirilmesini amaçlayan bir **Ortak İnovasyon ve Endüstriyel Araştırma Merkezi** kurulmalıdır.
- Genç profesyonellerin partner ülke sanayilerinde saha deneyimi kazanabileceği **staj değişim programları** teşvik edilerek karşılıklı anlayış ve istihdam edilebilirlik artırılmalıdır.
- **Akademik hareketlilik artırılmalı**; Türk öğrencilerin Güney Afrika'nın önde gelen üniversitelerinde, Güney Afrikalı öğrencilerin ise Türkiye yükseköğretim kurumlarında öğrenim görme fırsatları genişletilmeli; böylelikle ikili bilgi tabanı ve diaspora bağları güçlendirilmelidir.

V. Bürokratik ve Düzenleyici Engellerin Aşılması

Çıkarım: İş dünyası ve politika aktörleri, sık sık bürokratik gecikmeleri, düzenlemelerdeki şeffaflık eksikliğini ve yetersiz sertifikasyon rejimlerini ikili ilişkilerin önünde engel olarak dile getirmektedir.

Öneriler:

- Türkiye-Güney Afrika ticareti için **gümrük prosedürleri dijitalleştirilmeli** ve AB-SADC veya ikili iyi uygulama örnekleri temelinde **birlikte çalışabilir sistemlerle uyumlaştırılmalıdır**.
- Gıda, sağlık ve sanayi standartları başta olmak üzere sertifikasyon, lisanslama ve vergilendirmedeki tikanlıkları tespit edip azaltmak için **ortak düzenleyici çalışma grupları oluşturulmalıdır**.
- Fintek ve yeşil enerji sektörlerinde **düzenleyici "sandbox" pilot programları başlatılarak**, firmaların başlangıçta tam uyum maliyetlerine maruz kalmadan yenilikçi çözümler geliştirmelerine imkân tanınmalıdır.

VI. Diaspora ve Kültürel Diplomasiden Yararlanma

Çıkarım: Türkiye ile Güney Afrika arasındaki toplumsal bağlar, uzun süredir devam eden diplomatik ilişkilere, kültürel açıklığa ve ortak değerlere rağmen yeterince kurumsallaşmamıştır. Akademik ve kültürel bağlantılar sınırlı kalmakta; mevcut değişim fırsatları ise tam anlamıyla değerlendirilememektedir.

Öneriler:

- **Akademik hareketlilik** önceliklendirilmeli; öğretim üyesi değişim programları, TÜBİTAK doktora sonrası projelerine daha geniş katılım ve talep gören teknik alanlarda Güney Afrikalı akademisyenlere yönelik hedefli davetler sağlanmalıdır.
- Türkiye'nin hâlihazırda Güney Afrikalı öğrencileri kabul eden programları temel alınarak, öncelikli teknik disiplinlerde İngilizce eğitim veren kurumlarda tam ve kısmi burslarla desteklenen **ikili burs programı geliştirilmelidir**. Bu program, yetkin bir mezun ağı oluşturarak iki ülke arasında uzun vadeli profesyonel bağlar tesis etmelidir.
- Diaspora katılımı, mikro hibeler ve Güney Afrika–Türkiye ticaretine odaklanan girişimcilik kuluçka merkezlerini içeren **ikili girişimcilik programları ile teşvik edilmelidir**.
- **Medya iş birlikleri** (ortak yapımlar, basın değişim programları, dijital hikâye anlatıcılığı) desteklenerek kamuoyunda ikili ortaklığın normalleşmesi ve **ortak anlatıların öne çıkarılması sağlanmalıdır**.
- Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Maarif Vakfı ve YTB gibi kurumların Güney Afrika'da faaliyetlerini artırarak kendilerini tanıtmaları teşvik edilmeli; aynı şekilde **Güney Afrika da Türkiye'de benzer girişimlerle varlık göstermelidir**.
- Ortak araştırmalar, çeviri projeleri, edebiyat bursları ve sanat programlarını destekleyecek bir **Türkiye–Güney Afrika Kültürel ve Akademik Değişim Vakfı** kurulmalıdır. Örneğin, Yunus Emre'nin barış ve sevgi temalı şiirleri Güney Afrika edebiyat müfredatına

dâhil edilebilir; Güney Afrikalı şair ve yazarların eserleri Türkiye'nin modern dünya edebiyatı programlarında tanıtılabilir.

Türkiye ve Güney Afrika arasındaki ilişkiler, stratejik derinlik, kurumsal dayanıklılık ve yenilikçi politika yaklaşımlarına ihtiyaç duyulan bir aşamaya girmiştir. Tarihsel iyi niyet ve artan ticaret üzerine inşa edilen bu temelin bir sonraki adımı, ortak çıkarların çok sektörlü koordineli eylemlere dönüştürülmesidir. Her iki ülke de birlikte ele alındığında büyüme için yeni fırsatlar yaratabilecek ekonomik ve yapısal zorluklarla karşı karşıyadır. Güney Afrika'da piyasa rekabetçiliğini artırma ve ekonomik katılımı çeşitlendirme yönündeki çabalar, Türkiye'nin ticaret, hedefli yatırım ve teknik iş birliği alanlarındaki güçlü yönleriyle potansiyel sinerjiler sunmaktadır. Türkiye açısından ise yüksek etki kapasitesine sahip stratejik sektörlerle yönlendirilecek odaklı bir dış yatırım yaklaşımı, karşılıklı faydayı en üst düzeye çıkarırken aynı zamanda iç ekonomik önceliklere de yanıt verebilecektir.

Bu bağlamda, yukarıda özetlenen politika önerileri mevcut iyi niyeti pratik ve uygulanabilir girişimlere kanallandırmayı amaçlamaktadır. Sektörel kapasitelerin uyumlaştırılması, pazar erişiminin kolaylaştırılması ve beşerî sermaye gelişiminin ilerletilmesi yoluyla ortaklık, her iki taraf için de somut faydalar sağlayabilir. Sürdürülebilir diplomatik angajman, kapsayıcı paydaş katılımı ve gerçekçi uygulama planlaması, bu potansiyelin açığa çıkarılmasında kilit unsurlar olacaktır. Böyle bir yaklaşımla Türkiye–Güney Afrika ilişkileri, Güney–Güney iş birliğinin dinamik bir örneği hâline gelerek, her iki ülkeye ölçülebilir ekonomik ve toplumsal getiriler sunabilir ve daha güçlü, daha bütünleşmiş bir Küresel Güney'in oluşumuna katkıda bulunabilir.

5. Sonuç Değerlendirmesi

Türkiye ve Güney Afrika arasında son otuz yılda gelişen ortaklık, iki yükselen ekonominin—her biri kendi bölgesinde kritik roller üstlenen—karşılıklı olarak birbirini güçlendiren ekonomik ve diplomatik bir ilişkiyi nasıl inşa edebileceğine dair değerli içgörüler sunmaktadır. Bu raporda ayrıntılı biçimde incelendiği üzere, iki ülke arasındaki ticaret, yatırım dinamikleri, kurumsal çerçeveler ve politika uyumları kayda değer bir ilerleme göstermekte olup, daha derin iş birliği için dikkate değer bir potansiyel barındırmaktadır.

Coğrafya, tarih ve kurumsal yapılarıdaki farklılıklara rağmen, Türkiye ve Güney Afrika birçok ortak hedefte birleşmektedir: geleneksel ekonomik güçlere bağımlılığı azaltmak, ticaret ortaklıklarını çeşitlendirmek, altyapı ve teknolojiye yatırım yapmak, küresel düzende daha dengeli bir sistemin oluşumuna katkı sağlamak ve aynı zamanda beceri uyumsuzlukları ile gelir eşitsizliği gibi içsel yapısal sorunlara çözüm üretmek. Her iki ülke de mevcut küresel hiyerarşilerin sınırlılıklarını fark etmiş ve farklı fakat birbirini tamamlayan yollarla Küresel Güney’in sesini çok taraflı platformlarda yükseltmeye çalışmıştır.

Dolayısıyla Türkiye-Güney Afrika ilişkileri, stratejik pragmatizm ile normatif uyumun kesiştiği umut verici bir noktada durmaktadır. 1990’lardan bu yana iki ülke arasındaki ticaret hacmi önemli ölçüde artarak 2022’de 3,29 milyar dolara ulaşmıştır.

Yatırımlar ise henüz potansiyelin altında kalsa da madencilik, tüketici elektroniği, tekstil ve ambalaj gibi sektörlerde kök salmaya başlamıştır. Bununla birlikte, ticaret dengesizlikleri, sınırlı partner çeşitliliği, bürokratik ve altyapısal engeller ile makroekonomik dalgalanmalar mevcut potansiyelin tam anlamıyla gerçekleşmesini engellemektedir.

Türkiye’nin son yirmi yıldaki dış politikası giderek küresel adalet ve kapsayıcı kalkınma vizyonu ile şekillenmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sıklıkla dile getirdiği “Dünya beşten büyüktür” ve “Daha adil bir dünya mümkündür” söylemleri yalnızca retorik ifadeler değil, Türkiye’nin Afrika, Latin Amerika ve Asya’ya yönelik daha geniş angajmanının temelini oluşturmaktadır. Bu vizyon, çok kutuplu bir dünya düzeni inşasını teşvik etmekte ve küresel yönetim kurumlarında reform talebini güçlendirmektedir. Türkiye’nin bu normatif yaklaşımı, Küresel Güney’in öncelikleriyle uyumlu olup, ülkeyi yalnızca bir ticaret ortağı değil, aynı zamanda küresel adalet, eşitlik ve temsiliyet mücadelesinde siyasi bir müttefik konumuna taşımaktadır.

Benzer şekilde Güney Afrika da özellikle BRICS’in kuruluşu ve genişlemesindeki rolü aracılığıyla Küresel Güney’in kolektif kimliğinin inşasında kilit bir aktör olarak konumlanmıştır. BRICS içerisindeki en görünür seslerden biri olan Güney Afrika, ekonomik egemenlik, kalkınma finansmanı ve Güney-Güney iş birliği odaklı gündemleri ileri taşımıştır. BRICS’teki liderliğinin yanı sıra, Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması (AKSTA) çerçevesindeki katılımıyla da bölgesel entegrasyon ve kıtasal kalkınma yönündeki kurumsal iradeyi temsil etmektedir. Bu

hedefler, Türkiye'nin Afrika Açılım Eylem Planı ve kıta ülkeleriyle imzaladığı stratejik anlaşmalarla doğrudan örtüşmektedir.

Dahası, beceri eksiklikleri, altyapı yetersizlikleri ve düzenleyici verimsizlikler gibi Küresel Güney'in birçok ülkesine özgü yapısal eşitsizlikler ve kırılğanlıklar, farklı biçimlerde de olsa hem Türkiye hem de Güney Afrika'da görülmektedir. Ancak bu zorluklar aynı zamanda iş birliği için bir zemin sunmaktadır. Türkiye'nin büyük ölçekli altyapı projeleri, teknolojik adaptasyon ve ihracat çeşitlendirmedeki deneyimi, Güney Afrika'nın kalkınma süreci için değerli ortaklıklar sağlayabilir. Buna karşılık, Güney Afrika'nın kurumsal olgunluğu, doğal kaynak zenginliği ve bölgesel ekonomik yapılarıdaki liderliği, Türkiye'ye kıta ölçeğinde stratejik bir dayanak noktası sunabilir.

İkili kazanımların ötesinde, Türkiye-Güney Afrika ilişkisi küresel ekonomik yönetim için sembolik ve pratik sonuçlar barındırmaktadır. Her iki ülke de küresel ekonomik gücün yeniden dengelenmesi çağrısında bulunurken, iş birlikleri yardım ve bağımlılık paradigmalarının ötesine geçen; karşılıklı yatırım, politika uyumu ve ortak kalkınma hedeflerine dayalı bir Küresel Güney dayanışması modeli ortaya koymaktadır. BRICS, G20 ve Afrika Birliği gibi platformlardaki rolleri, bu iki ülkenin bölgesel ve uluslararası politika tartışmalarını şekillendirme kapasitesini daha da güçlendirmektedir.

Bu potansiyelin tam anlamıyla hayata geçirilmesi için kurumsal süreklilik ve stratejik vizyon hayati önem taşımaktadır. Karma Ekonomik Komisyon'un (KEK) yeniden canlandırılması, kamu, özel

sektör ve akademik aktörleri kapsayan ikili bir ekonomik konseyin kurulması ve özellikle imalat, lojistik ve dijital altyapı alanlarında sektöre özgü protokollerin müzakere edilmesi kritik adımlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, kültürel, akademik ve sivil toplum değişimlerinin sürdürülmesi, devletler arası diplomasi ötesinde ilişkisel dokunun derinleşmesine katkı sağlayacaktır.

Özetle, Türkiye ve Güney Afrika, tamamlayıcı imkânları ve örtüşen hedefleri sayesinde yalnızca ulusal çıkarlarını desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda daha kapsayıcı ve dengeli bir küresel ekonomik sistem vizyonunu da ileriye taşıyabilecek kapasiteye sahiptir. Stratejik öngörü ve kurumsal dayanıklılık ile takip edilirse, bu iş birliği 21. yüzyılda adil ve dengeli bir ortaklık modeli olarak öne çıkabilir; Küresel Güney'in öznesini güçlendirirken, paylaşılan refaha giden pragmatik yolları da inşa edebilir.

Türkiye-Güney Afrika Ekonomik ve Politik İşbirliği için GZFT Analizi

Güçlü Yönler	Fırsatlar
• Kanıtlanmış sektörel uzmanlık: Türkiye'nin altyapı, imalat, savunma sanayi ve tarıma dayalı teknolojilerdeki güçlü geçmişi, Güney Afrika'nın kalkınma önceliklerine uygulanabilir çözümler sunmaktadır. • Güçlü eğitim ve öğretim altyapısı: Mesleki ve teknik okulların geniş ağı ve kaliteli üniversiteler, sanayi ve hizmet sektörleri için beceri gelişimini destekler. • İşgücü piyasası politikasında kurumsal deneyim: İŞKUR'un aktif işgücü piyasası programları, yeniden beceri kazandırma ve sektöre özgü istihdam hizmetleri konusundaki uzmanlığı. • Afrika katılımına yönelik siyasi irade: Türkiye'nin zirveler, büyükelçilikler ve kalkınma iş birlikleri aracılığıyla Afrika'ya yönelik dış politika vurgusu. • Güney Afrika'nın doğal zenginlikleri ve yerleşik sermaye piyasaları: Minerallere, enerji kaynaklarına ve gelişmiş bir finans sektörüne erişim. • Mevcut iş birliği platformları: İş Konseyleri, TİKA ofisi, Maarif Vakfı okulu ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kültürel diplomasi araçları.	• Katma değerli kaynak işleme: Güney Afrika'nın minerallerini, metallerini ve tarım ürünlerini yurt içinde işleme potansiyeli, yerel istihdamı ve ihracat rekabet gücünü artırma. • Siyahi Ekonomik Güçlendirme (BEE) uyumu: Öncelikli sektörlerde nitelikli Siyahi profesyonel açığını gidermek için İŞKUR ile ortaklaşa mesleki ve teknik eğitim girişimlerinin genişletilmesi. • Bir iş köprüsü olarak diaspora: Güney Afrika'daki Türk toplumunun ve ekonomik olarak aktif Müslüman azınlığın pazara giriş, ticaretin kolaylaştırılması ve kültürel anlayış için kullanılması. • Tüketici pazarı büyümesi: Güney Afrika'nın geniş ve çeşitli tüketici tabanı, özellikle mamul mallar, ev aletleri ve gıda ürünlerinde rekabetçi ithalat talebi yaratmaktadır. • Bölgesel ticaret merkezi potansiyeli: Güney Afrika'nın AKSTA'daki stratejik rolü ve Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) pazarlarına ulaşım bağlantıları. • Yenilenebilir enerji ve yeşil teknoloji iş birliği: Türkiye'nin proje uzmanlığının Güney Afrika'nın rüzgar ve güneş potansiyeliyle birleştirilmesi.

Zayıflıklar	Tehditler
• Sınırlı dış yatırım kapasitesi: Türkiye'nin mevcut likidite kısıtlamaları, Güney Afrika'da belirli sektörlerin ötesinde büyük ölçekli ve uzun vadeli doğrudan yabancı yatırımların uygulanabilirliğini azaltmaktadır. • Bilgi eksiklikleri: Her iki tarafta da yetersiz piyasa istihbaratı ve yatırımcı farkındalığı, kaçırılan fırsatlara yol açmaktadır. • Yapısal farklılıklar: Güney Afrika'nın siyasi liderliği ile iş dünyası arasındaki farklı politika öncelikleri, yatırım zaman çizelgelerini etkileyebilir. • Sınırlı bireysel kurumsallaşma: Akademik, kültürel ve sivil toplum bağlantıları henüz diplomatik hedeflere uyacak şekilde ölçeklenmemiştir.	• Jeopolitik Etki: Bölgesel gerilimler, çatışmalar ve değişen ittifaklar, Türkiye'nin ticaret ve yatırım ortamını etkileyebilir. • Finansal oynaklık: Türkiye'deki döviz dalgalanmaları, enflasyonist baskılar ve faiz oranlarındaki değişiklikler yatırımcıları caydırabilir. • Pazar Yoğunlaşması: Güney Afrika'nın perakende ve tedarik zincirlerinde birkaç büyük şirketin hakimiyeti, rekabeti ve pazara girişi kısıtlıyor. • Güney Afrika'daki Ekonomik Kırılganlık: Yüksek işsizlik, enerji kıtlığı ve eşitsizlik, yatırımcı güvenini etkileyebilir. • Rekabetçi Dış Etkiler: Güney Afrika'da güçlü jeopolitik rakiplerin (Çin, Rusya, AB, ABD) varlığı, Türkiye'nin ekonomik ayak izinin alanını daraltabilir. • Siyasi Hassasiyetler: Karşıt jeopolitik çıkarlara sahip aktörler (örneğin ABD) tarafından sermayenin potansiyel olarak başka yerlere yönlendirilmesi. • Güvenlik Endişeleri: Güney Afrika'daki FETÖ bağlantılı kuruluşların faaliyetleri, ikili ilişkilerde bir tartışma konusu olmaya devam ediyor.

Kaynakça:

- Adam, A., & Moutos, T. (2008). The trade effects of the EU–Türkiye customs union. *World Economy*, 31(5), 685-700.
- African Development Bank Group. (2022, February 2). *African Development Bank sets course to close infrastructure gap with Board approval of its first public private partnerships strategic framework*. <https://www.afdb.org/en/news-and-events/press-releases/african-development-bank-sets-course-close-infrastructure-gap-board-approval-its-first-public-private-partnerships-strategic-framework-48875>
- (2023). *African Economic Outlook 2023*. African Development Bank Group Publications. Retrieved from: <https://www.afdb.org/en/documents/african-economic-outlook-2023> Access Date: 21.08.2023
- Aldaolu, N., & Sarsour, N. (2022). Determinants of foreign direct investment inflows: Case study of Türkiye. *Gazi Journal of Economic Business*, 8(1), 1-14. <https://doi.org/10.30855/gjeb.2022.8.1.001>
- Andruseac, G. C. & Hertug, G. I. (2015). Theoretical perspectives on economic cooperation. *Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University*, 7(3), 675-681. <http://hdl.handle.net/10419/198417>
- Aydın, A. K. (2003). Turkey and South Africa: Towards the second decade. Perceptions: Journal of International Affairs, 8(1), 1-5.
- Bradlow, D., & Masamba, M. (2022, May 4). *What is the NDB African Regional Center and its impact in Africa*. [Web article]. Development Reimagined. <https://developmentreimagined.com/2022/05/04/what-is-the-ndb-african-regional-center-and-its-impact-in-africa/>
- Cattaneo, N., Biziwick, M., & Fryer, D. (2015, March). *The BRICS Contingent Reserve Arrangement and its position in the emerging global financial architecture* (Policy Insights No. 10). South African Institute of International Affairs. <https://saiia.org.za/research/the-brics-contingent-reserve-arrangement-and-its-position-in-the-emerging-global-financial-architecture/>
- de Beer, B. (2015, July 24). *South Africa's experience with capital flows since the financial crisis: From measurement to analysis* [Paper presentation]. IFC Satellite Meeting, 60th ISI Conference, Rio de Janeiro, Brazil. Retrieved from: https://www.bis.org/ifc/events/sat_semi_rio_jul15/1_beer_paper.pdf
- Dhamija, P. (2020). Economic Development and South Africa: 25 Years Analysis (1994 to 2019). *South African Journal of Economics*, 88(3), 298-322. <https://doi.org/10.1111/saje.12248>
- HelloYes Marketing. (2025). Digital statistics and usage South Africa 2025. Retrieved August 12, 2025,

from <https://helloyes.co.za/digital-statistics-and-usage-south-africa-2025/>

Herbst, J. & Mills, G. (2015). *How South Africa works and must do better*. London: Hurst & Co Publishing

Isilow, H. (2022, November 12). South Africa, Türkiye hold trade summit in Johannesburg. *Anadolu Agency*. Retrieved from: <https://www.aa.com.tr/en/africa/south-africa-turkiye-hold-trade-summit-in-johannesburg/2735893> Access Date: 15.08.2023

(2024, February 27). Trade between Türkiye, South Africa booming: Envoy. *Anadolu Agency*. Retrieved from: <https://www.aa.com.tr/en/africa/trade-between-turkiye-south-africa-booming-envoy/3148413>

Kubilay, M. M. (2022). The Turkish economy under the Presidential System. *Middle East Institute*. Retrieved from <https://www.mei.edu/publications/turkish-economy-under-presidential-system> Access Date: 21.08.2023

Lee, M. C. (2002). The European Union-South Africa Free Trade Agreement: In Whose Interest?. *Journal of Contemporary African Studies*, 20(1), 81-106.

Mahuni, K. (2022). *Analysis of AfCFTA through Porter's Diamond Factor Model*. WTO Chairs. https://wtochairs.org/sites/default/files/kenneth%20mahuni_analysis%20of%20afcfta%20through%20michael%20porter%20diamond%20theory.pdf

The National Planning Commission . *National development plan 2030: Our future - make it work*. South African Government. <https://www.gov.za/documents/national-development-plan-2030-our-future-make-it-work>

Nishiura, A. (2013). South Africa's outward investment: The liberalisation of exchange controls and firms' reactions. In Sato M, & Sato K., & Sato C (Eds.). *Public Policy and Transformation in South Africa after Democratisation*. (pp. 87-101). IDE Book.

OECD. (2023). *FDI flows (indicator)*. 10.1787/99f6e393-en

FDI restrictiveness. <https://data.oecd.org/chart/79R7>

Inward FDI by partner country. <https://stats.oecd.org/#>

Outward FDI by partner country. <https://stats.oecd.org/#>

(2002). *Foreign direct investment for development: Maximizing benefits, minimizing costs*. OECD Publications. <https://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/foreigndirectinvestmentfordevelopmentmaximisingbenefitsminimisingcosts.htm>

Öztürk, Ş. (2022). The Relationship Of Social Policy And Public Diplomacy: Black Economic Empowerment Strategy And Turkey-South Africa Relations, *Afro Eurasian Studies*, 9 (1), 22-30. DOI:10.33722/afes.1095558

Pamuk, Ş. (2018). *Uneven Centuries: Economic Development of Türkiye since 1820*. Princeton: Princeton

University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691184982>

Republic of Turkey Ministry of Economy. (2014). *Foreign Direct Investments in Turkey 2014*. Retrieved from: <https://trade.gov.tr/data/5b8e8a8613b8761b8471c098/cec72f8d1c4971c076c6ef46bbb807fa.pdf>

Smit, A. J. (2010). The competitive advantage of nations: Is Porter's Diamond Framework a new theory that explains the international competitiveness of countries? *Southern African Business Review*, 14(1). <https://www.ajol.info/index.php/sabr/article/view/76358>

Sohail, S. M. & Zatullah, M. & Li, Z. (2021). Effect of foreign direct investment on bilateral trade: Experience from Asian emerging economies. *SAGE Journals*, 11(4). <https://doi.org/10.1177/21582440211054487>

South African Embassy (2023). "Bilateral Trade between South Africa and Türkiye." Retrieved from: <http://www.southafrica.org.tr/index.php/economic/bilateral-trade-relations> Access Date: 16.8.2023

Statista. (2025, February). *Share of internet users in Africa as of February 2025, by country*. In Statista. Retrieved [12.06.2025], from <https://www.statista.com/statistics/1124283/internet-penetration-in-africa-by-country/>

TBMM [Turkish Grand National Assembly] (25.04.2007). *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Güney Afrika Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret Ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*. Law no: 5632. Retrieved from: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc091/kanuntbmmc091/kanuntbmmc09105632.pdf

Trading Economics. (n.d.). South Africa – Credit Rating. In Trading Economics. Retrieved [12.06.2025], from <https://tradingeconomics.com/south-africa/rating>

Turkish Ministry of Foreign Affairs (2023). *Türkiye-Afrika İlişkileri [Turkish-African Relations]*. Retrieved from: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> Access Date: 31.07.2023

(2023). "Relations between Türkiye and the Republic of South Africa (RSA)." Retrieved from: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-the-republic-of-south-africa.en.mfa> Access Date: 16.08.2023

Turkish Ministry of Trade (2023). *İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Oluşturan Anlaşma ve Protokoller [Agreements and Protocols Constituting the Infrastructure of Trade between the Two Countries]*. Retrieved from: <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/ikili-anlasmalar/iki-ulke-arasında-ticaretin-altyapisini-olusturan-anlasma-ve-protokoller> Access Date: 31.07.2023

Turkish Republic Official Gazette (29.04.2009). "Türkiye-Güney Afrika Karma Ekonomik Komisyonu 1. Dönem Toplantısı Ortak Bildirisi". *Milletler Arası Andlaşmalar*. Issue: 27214. Retrieved from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/04/20090429-1.htm>

WITS [World Integrated Trade Solutions] (2023). Türkiye: Exports by country and region in US\$ Thousand

1992-2020. World Bank. Retrieved from: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/TUR/Start-Year/1992/EndYear/2020/TradeFlow/Export/Partner/ALL/Indicator/XPRT-TRD-VL> Access Date: 1.8.2023

World Bank. (2023a, 30 March). *Overview*. The World Bank in South Africa. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/country/southafrica/overview> Access Date: 21.08.2023

(2023b, 15 April). *Overview*. The World Bank in Türkiye. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/country/Türkiye/overview#3> Access Date: 21.08.2023

(2017, 28 Jul). *Türkiye - Country partnership framework for the period FY18 - FY21 (English)*. Washington, D.C. : World Bank Group. Retrieved from: <http://documents.worldbank.org/curated/en/585411504231252220/Türkiye-Country-partnership-framework-for-the-period-FY18-FY21> Access Date: 21.08.2023

World Bank Open Data (n.d.). *Country Profile: South Africa; Country Profile: Türkiye*, <https://data.worldbank.org/>

World Development Indicators. (2023). *Foreign direct investment, net inflows (% of GDP)*. <https://data-bank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS&country=#>

Foreign direct investment, net outflows (% of GDP). <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=BM.KLT.DINV.WD.GD.ZS&country=>

Yetkin, A. M. (2018). Trade relationship between Türkiye and south Africa: A brief overview of the last 20 years. *Hungarian Journal of African Studies*, 12(4), 135-137. <https://journals.lib.ptte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/3976/3699>

Zarenda, H. (n.d.). *South Africa's National Development Plan and its implications for regional Development*. Trade Law Centre. <https://www.tralac.org/files/2013/07/D13WP012013-Zarenda-South-Africas-N-DP-and-implications-for-regional-development-20130612-fin.pdf>

Yazarlar Hakkında:

Hacer Atabaş Uluslararası İlişkiler alanında doktora derecesine sahiptir ve 2022 yılından bu yana ekibinde yer aldığı Afrika Vakfı'nın Araştırma Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Türkiye'nin uluslararası burs programları ve Türkiye-Afrika ilişkileri üzerine yoğunlaşmakta olup özellikle uluslararası eğitimin kalkınma ve dış politikadaki rolüne odaklanmaktadır.

M. Said Duran lisans eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamış olup, aynı bölümde İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Afrika Vakfı'nda 6 ay staj yapmış ve 2 yıl araştırma asistanı olarak çalışmıştır.

Kübra Duru Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) Ekonomi alanında lisans eğitimine devam etmektedir. Temmuz 2023 ile Eylül 2023 tarihleri arasında Afrika Vakfı'nda staj yapmıştır ve o zamandan beri araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

Henry K. Mutale Kayseri Abdullah Gül Üniversitesi'nden Ekonomi alanında lisans derecesine sahiptir (2020-2024). Temmuz 2023 ile Eylül 2023 tarihleri arasında Ankara'daki Afrika Vakfı'nda staj yapmış, araştırma ve geliştirme girişimlerine katkıda bulunmuştur ve şu anda Zambiya'daki kadın girişimciler ve yenilikçiler üzerine araştırmalar yürütmektedir. İlgi alanları arasında sürdürülebilir kalkınma, girişimcilik ve kapsayıcı ekonomik büyüme yer almaktadır.

**Ekonomik İşbirliği için
Bir Politika Çerçevesi**

• Hacettepe Mh. Gelin Sk. No:8 06230 Altındağ/Ankara - Türkiye
• +90 312 235 05 10 • afrikavakfi • www.afrikavakfi.org.tr